

**Збірник наукових матеріалів
XXXVII Міжнародної науково-практичної
інтернет - конференції
*el-conf.com.ua***

«НАУКОВІ ПІДСУМКИ 2019 РОКУ»

09 грудня 2019 року

Частина 8

м. Вінниця

Наукові підсумки 2019 року, XXXVII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 09 грудня 2019 року. – Ч.8, с. 96.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XXXVII Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Наукові підсумки 2019 року», 09 грудня 2019 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
21018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Педагогічні науки

<i>Авраменко В.О.</i> РЕАБІЛІТАЦІЇ СТУДЕНТІВ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ ЗАСОБАМИ ПЛАВАННЯ	5
<i>Бредау М.В.</i> ГУМАНІСТИЧНО-ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	8
<i>Вітвіцька О., науковий керівник Карасевич М.П.</i> ФОРМИ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ У НАРОДНІЙ ПЕДАГОГІЦІ ШКОЛЯРІВ МОЛОДШОГО ВІКУ	15
<i>Власова Н.С.</i> ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС УРОКУ ІСТОРІЇ.....	19
<i>Гаврищак А.В.</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УЧНІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НИМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	22
<i>Гармаш В.О.</i> ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ У ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ КАЗОК В. СУХОМЛИНСЬКОГО	24
<i>Горбунова А.І., керівник Ларіна Т.В.</i> ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ	28
<i>Горобець С.А.</i> МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-МУЗИКАНТІВ. НАРОДНА ОСВІТА. ВИХОВАННЯ. НАВЧАННЯ. ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ	31
<i>Демченко М.В.</i> РОЗРОБКА УРОКУ НА ТЕМУ: “ЖИТТЄВИЙ ТА ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ГАННИ СВІТЛИЧНОЇ”	35
<i>Джеджера К. В., Шостак І.М.</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ.....	47
<i>Дяченко Ю.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	51
<i>Євтушенко В.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ	56

<i>Єрмак К.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ У МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ.....	60
<i>Март'янова Т.О., Єфименко Л.М.</i> ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ ЗАСОБАМИ МУЛЬТФІЛЬМІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	72
<i>Єфименко Л.М., Немченко Я.С.</i> МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ – НЕОБХІДНА УМОВА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	77
<i>Жугасевич В.В.</i> РОЛЬ І МІСЦЕ МАТЕМАТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	80
<i>Забашта В.І.</i> ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	84
<i>Завалішин С.О., Юденко О.В.</i> ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПІДЛІТКІВ 14-15 РОКІВ З МІОФАСЦІАЛЬНИМ БОЛЬОВИМ СИНДРОМОМ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ: ОБГРУНТУВАННЯ ПРОГРАМИ.....	87

РЕАБІЛІТАЦІЇ СТУДЕНТІВ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ ЗАСОБАМИ ПЛАВАННЯ

*Авраменко В.О.,
магістрант Навчального-наукового
гуманітарного інституту
Національний університет
кораблебудування ім. адм. Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Відомо, що заняття спортом сприяють зміцненню здоров'я, формуванню у осіб з обмеженими можливостями різноманітних рухових компенсацій, становленню навичок самообслуговування, підвищення їх соціального статусу (Л. І. Білоусов, 1976; В. П. Жіленкова, 1989, 1990; С. П. Євсєєв, 1998).

Серед різних видів спорту, які застосовуються у осіб з обмеженими фізичними можливостями, найпопулярнішим є плавання. Це пояснюється тим, що, в по-перше, плавання є життєво необхідною навичкою, по-друге, у водному середовищі явища гідроневагомості зрівнює осіб з обмеженими можливостями зі здоровими людьми і по-третє плавання – ефективний засіб фізичного розвитку і загартування [2, 5].

Плавання є одним із продуктивних методів корегування постави. У разі, якщо інші методи сприймаються людиною негативно, то плавання – це не тільки лікування, але і релаксація, як психологічна, так і фізична [1, 3].

Тому актуальним є вивчення застосування плавання, як засобу фізичної реабілітації, для студентів з порушеннями опорно-рухового апарату.

Тож, **метою** наукового пошуку було визначити значимість занять з плавання у фізичній реабілітації студентів із порушеннями суглобо-зв'язкового апарату.

Для вирішення поставленої мети було розроблено програму профілактики порушень функції хребта у студентів в рамках навчального процесу і самостійних занять. Особливістю її є включення наступних засобів фізичної

культури: плавання – брасом для рук кролем для ніг в ластах, що відмічається значним обсягом і інтенсивністю, застосування підводного горизонтального провисання адаптованого до умов басейну, і забезпечує поліпшення харчування міжхребцевих дисків, розвантажувальна гімнастика, яка знижувала після робоче стомлення.

В ході педагогічного експерименту ми досліджували суб'єктивні відчуття студентів різних спеціальностей НУК ім. дм. Макарова за оцінкою здатності витримувати навчальні та побутові навантаження протягом доби і тренуватися за відсутності больових відчуттів, а також зберігати працездатність до кінця «робочого дня». Визначення рівня позитивних зрушень проводилося для виявлення віддалених результатів дослідження – за навчальний рік. Для перевірки студенти були поділені на експериментальну і контрольну групу.

Результати дослідження та їх обговорення. В якості основного засобу корекції порушень суглобово-зв'язкового апарату доцільно використовувати методику застосування оздоровчого плавання, що включає подолання різних дистанцій спеціально відібраними способами плавання в поєднанні з вправами у воді. Оскільки плавання – це дієвий спосіб, який надає позитивний вплив на весь організм, оптимальний вид фізичного навантаження з метою розвитку, тренування і оздоровлення опорно-рухового апарату, нами було застосовано різні види плавання з ластами та іншими підтримуючими засобами під час занять в басейні.

Експериментальна перевірка розробленої методики оздоровчого плавання, здійснена в педагогічному експерименті із залученням репрезентативних вибірок, показала високу ефективність (рис.1).

За результатами анкетування студентів, щодо впливу на стан їх працездатності і больові відчуття у хребті, результати були наступні. В КГ відсоток значних покращень був невеликий, оскільки студенти займалися за звичайною програмою для спецмедгруп. Як видно з рис.1. покращення в стані працездатності і відчуттів болю у ЕГ були більш значними, що вказує на ефективність застосування засобів плавання у реабілітації студентів із порушенням опорно-рухового апарату. Так значне покращення відчули 55%

студентів ЕГ, що є більшим половини. Помірне зниження больових відчуттів спостерігалось у 30% на відміну від 12,1% у КГ.

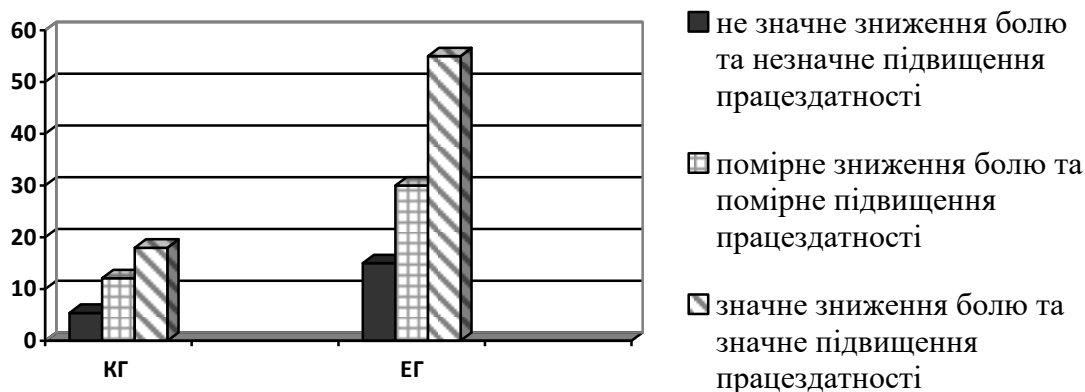

Рис. 1 Динаміка зрушень у суб'єктивних відчуттях студентів за результатами педагогічного експерименту

Висновки. Нами доведено, що включення у заняття з фізичного виховання студентів з порушенням опоно-рухового апарату засобів оздоровчого плавання створює сприятливі умови для поліпшення стану хребта і покращення працездатності студентів, тим самим підвищуючи якість їх навчання.

Література:

1. Бородич Л.А., Занятие плаванием при сколиозе у детей и подростков /Л.А. Бородич, Р.Д.Назарова. – М.: Просвещение, 1988. – 78 с.
2. Булгакова Н. Ж. Оздоровительное, лечебное и адаптивное плавание / Н. Ж. Булгакова [и др.]. – М.: Academia, 2005. – 429 с.
3. Быков В.А. Инновационная система ускоренного обучения плаванию, спортивной тренировки и оздоровления студенток высших учебных заведений физической культуры: автореф. – Дис. док. пед. наук /В.А. Быков. Москва, 2003. – 48с.
4. Перепелица Е.Е. Рациональное использование средств и методов начального обучения плаванию студентов в условиях глубокого бассейна: автореф. Дис. канд. пед наук /Е.Е. Перепелица. – Хабаровск, 2004. – 24с.
5. Плавання: Методичні вказівки до практичних занять з фізичного виховання для студентів усіх спеціальностей /Уклад.: С.В. Пех, Д.М. Шарапов. – К.: КНУБА, 2004. – 60с.

ГУМАНІСТИЧНО-ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА
В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

*Бредау М.В.,
студентка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний
гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Україна*

У статті проаналізовано специфіку та особливості гуманістично-творчого потенціалу педагогіки партнерства в сучасних закладах освіти. Розглянуто та проаналізовано питання інклюзивного навчання, як освітній процес дітей молодшого шкільного віку із особливими потребами.

Ключові слова: інклюзивне навчання, дитина молодшого шкільного віку, педагогіка партнерства, інтернатна система.

Актуальність проблематики. Динамічні кардинальні зміни в системі освіти України, новий виток яких розпочався останнім часом зумовлені утвердженням демократичних процесів, загальними реформами в суспільстві, а особливо в освітній сфері.

В основі цих змін – оновлений зміст освіти, що базується на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості, орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитино центризм, наскрізний процес виховання.

У нашій роботі, ми будемо розглядати інклюзивне навчання, як освітній процес дітей молодшого шкільного віку із особливими потребами, вводячи їх до загального освітнього середовища к дітям з нормо типовим розвитком за місцем їхнього проживання.

На цих положеннях наголошується і в основних документах Організації Об'єднаних Націй як провідної правозахисної організації, а саме: в Конвенції ООН про права дитини та Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, які ратифіковані відповідно у 1989 та 2009 роках.

Утім, попри очевидні позитивні зміни в освітній галузі, проголошення рівності умов доступу до освіти та надання необхідної додаткової підтримки дітям з особливими освітніми потребами, які навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах, існує брак досвіду, а іноді і розуміння особливостей забезпечення такої підтримки.

Причинами цього є наступні: існуюча нормативно-правова база, що у переважній своїй більшості відображає медичну модель розуміння інвалідності, а відтак – сегрегацію та ізоляцію дітей з особливостями психофізичного розвитку у спеціальних навчальних закладах; брак розуміння педагогами основних принципів інклюзивної освіти, механізмів її запровадження, зокрема надання додаткової підтримки на різних рівнях – на рівні класу, навчального закладу, а також на рівні місцевих громад.

Певною проблемою забезпечення комплексної інтегрованої підтримки дітям з особливими освітніми потребами, які навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах, є й брак міжвідомчої співпраці, що часто призводить до дублювання послуг, їх відсутності тощо.

Слід також зазначити, що на сьогодні змінюється і саме розуміння інклюзивної освіти, яке передбачає створення умов для максимально значущої участі в освітньому процесі не лише дітей з особливими освітніми потребами, а й усіх учасників освітнього процесу.

Це потребує сучасних підходів до розроблення і запровадження нових механізмів забезпечення додаткової підтримки таким дітям.

Аналіз останніх досліджень і публікацій у статті розглянуто роботи таких авторів, як: Абрамової Г.С., Ліпкіної А.І., Лозової В.І. Матюхіна М.В., Першина Л.А., Сидоренко О. Б. та інших.

Мета статті дослідити особливості гуманістично-творчого потенціалу педагогіки партнерства в сучасних закладах освіти.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, в умовах модернізації української освіти, однією з осей оптимізації навчального процесу є демократизація відносин між вчителем та учнем, що відображається у нових підходах до навчання,

створення клімату, сприятливого для співпраці, зменшення монологічного викладу матеріалу та дублювання інформації, яку можна отримати з джерел, та переходу до діалогу з учнями в аудиторний та поза аудиторний час.

Упровадження активних методів навчання у навчальний процес надає можливість виявити творчу особистість, розвинути ініціативу, активізувати пізнавальну та навчальну діяльність кожного учня.

Зазначимо, що аналіз наукових джерел свідчить про висвітлення сутності поняття «партнерство» як:

- системи взаємовідносин, які відбуваються у процесі певної спільної діяльності;
- способу взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, врахування індивідуальної унікальності всіх її учасників;
- організаційної форми спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах щодо розподілу праці та активної участі в її реалізації;

Спосіб взаємовідносин, за яких зберігаються права кожної із сторін, є чітко узгодженими й злагодженими дії учасників спільної справи, що ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності [3, с. 171-172].

У цьому контексті слід підкреслити, що педагогіка партнерства – це є чітко визначена система відносин між усіма учасниками навчального процесу (учнями, батьками, вчителями, адміністрацією) [3, с. 170], яка:

- організовується на принципах добровільності й спільних інтересів;
- ґрунтується на повазі й рівноправності всіх учасників, дотримуючись
- визначених норм (права та обов'язки) та враховуючи ціннісні орієнтири кожної із сторін;
- передбачає активне включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань,
- готовність брати на себе відповідальність за їх результати [3, с. 13].

Наголосимо на тому, що педагогіка партнерства ґрунтується на таких базових принципах:

- повага до особистості;

- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах, стосунках;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [6, с. 90].

З метою реалізації ідей педагогіки треба, по-перше, визначити шлях, який можна своєрідно назвати «романтичним» – «віддавши серце дітям». Учитель наближується до дитини за рахунок великої любові і поваги до неї, «схиляється до її рівня» [7, с. 88].

На жаль, не всі педагоги готові до такого стилю стосунків, і далеко не всі діти повірять у свою «рівність» з учителем.

Варто підкреслити, що для того, аби освітнє середовище сприяло самореалізації кожного учня, робота повинна бути спрямована на те, щоб кожен учень міг:

- розвинути здібності критичного мислення й незалежного висловлювання;
- поповнити знання у сферах, які цікаві учневі й розкривають перед ним нові горизонти пізнання;
- розвивати спроможність приймати самостійні рішення;
- оволодівати необхідними навичками з базових та профільних предметів;
- навчити радіти навчанню й поважати освіту;
- розвинути свій емоційний інтелект;
- отримати необхідну індивідуальну педагогічну підтримку;
- розвинути самосвідомість кожного учня як самостійної особистості і як члена колективу;
- зберегти і зміцнити моральне, фізичне і психічне здоров'я вихованців

- сприяти взаємоузгодженню зовнішніх потреб та внутрішніх мотивів до саморозвитку та самореалізації всіх учасників навчально-виховного процесу. Робота з учнями будується на використанні у викладанні нових підходів, які переносять акцент не на накопичення знань, а на формування технологій розумової праці учнів [4, с. 43].

Зазначимо, що співпраця учителя і школярів, партнерство на уроці, спільний процес пізнання і відкриттів, постійне створення ситуації успіху є невід'ємними складовими самореалізації учня в освітньому середовищі. Треба прагнути, щоб дитина чи підліток не тільки володіли сумою знань зі шкільних предметів, але й усім досвідом демократичних відносин у суспільстві, навичками управління собою, своїм життям у колективі, вміти брати відповідальність за свою діяльність. Для цього вектор діяльності слід спрямовувати на виховання готовності кожного учня до вирішення задач визначення свого місця в житті, успішного розвитку і реалізації своїх нахилів і інтересів.

У цьому зв'язку критерії, що визначають ефективність ідеї розвитку стосунків партнерства як найпродуктивнішої системи відносин в умовах педагогічної взаємодії, є такими:

- сформована професійно-особистісна готовність педагога до гуманізації освітнього середовища;
- відкритість, тобто практично повна відсутність маніпуляцій за умови ясності цілей дій обох сторін;
- позитивна взаємозалежність суб'єктів міжособистісної взаємодії (усвідомлення спільної мети, наявність загальних ресурсів, докладання спільних зусиль для вирішення проблем);
- право на автентичність кожного учасника педагогічної взаємодії;
- усвідомлення індивідуальної та групової відповідальності (внутрішня і зовнішня мотивація спільної діяльності суб'єктів);
- можливість задовольняти основні міжособистісні потреби в процесі спільної діяльності та спілкування;

- підтримуюча взаємодія, що забезпечує сприятливий психологічний клімат співпраці;
- високий рівень розвитку соціальних умінь і навичок спілкування;
- рефлексивний аналіз власної поведінки в контексті соціальної поведінки інших суб'єктів [2, с. 3-5].

Слід акцентувати й на тому, що соціально-педагогічне партнерство розглядається як окрема форма соціальної взаємодії закладу освіти з фізичними або юридичними особами та розгортається на засадах пріоритетної ролі навчального закладу в реалізації його особистісно-розвивальних функцій. Таке партнерство включає в себе сім'ю, педагогів, адміністрацію навчального закладу.

Завданнями партнерства при цьому постають:

- встановлення партнерських відносин з сім'ями учнів;
- визначення ціннісних орієнтирів спільної діяльності та шляхів їх досягнення;
- залучення батьків до організації навчально-виховного процесу та управління життєдіяльністю школи;
- науково-методичний та інформаційний супровід психолого-педагогічного навчання батьків з метою підвищення їхньої компетентності;
- проведення діагностичних досліджень з метою визначення освітніх запитів й задоволення освітніх потреб батьків та учнів [2, с. 15-18].

Соціально-педагогічне партнерство як чітко визначена система взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, учителів, керівників), повинна забезпечувати:

на рівні діяльності педагога:

- стимулювання до творчого пошуку, вміння бачити проблеми та шляхи їх розв'язання;
- пріоритет відносин співробітництва, співтворчості;
- модернізація форм, методів навчання та виховання;

на рівні діяльності адміністрації навчальних закладів:

- підбір педагогічних кадрів відповідного рівня, здатних сприяти розвитку учнів.

- забезпечення умов для самостійної діяльності педагогів, підвищення їхнього загальнокультурного та професійного рівня [3, с. 43-44].

Загальний висновок. Соціально-педагогічне партнерство як чітко визначена система взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, вчителів, керівників), повинна забезпечувати:

На рівні діяльності педагога: стимулювання до творчого пошуку, вміння бачити проблеми та шляхи їх розв'язання; пріоритет відносин співробітництва, співтворчості; модернізація форм, методів навчання та виховання; на рівні діяльності адміністрації навчальних закладів: підбір педагогічних кадрів відповідного рівня, здатних сприяти розвитку учнів. забезпечення умов для самостійної діяльності педагогів, підвищення їх загальнокультурного та професійного рівня [6, с. 39].

Література:

1. Малофєєв М.М. Стратегія і тактика перехідного періоду у розвитку вітчизняної системи спеціальної освіти та державної допомоги дітям з особливими проблемами. // Дефектологія. – 2006 р. - № 6 - с.3-18.

2. Миронова С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності : підручник / С.П. Миронова. - Кам'янець- Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. – 260 с.

3. Освітні стандарти для спеціальних шкіл: відповідаємо на питання практиків. // Дефектологія. – 2017 р. - № 4 - с.43.

4. Плахова Н.С. Школа - підприємство: нові підходи до корекційної роботи з розумово відсталими школярами. // Дефектологія. - 2015 р. - № 5 - с.39.

5. Сидоренко, О. Б. Самооцінка як фактор психічного здоров'я та емоційного благополуччя молодшого школяра / О. Б. Сидоренко /Актуальні проблеми збереження психологічного здоров'я підростаючого покоління : матеріали Всеукраїнських психолого-педагогічних Демиденківських читань. – Бердянськ : БДПУ, 2013. – С. 43–45.

ФОРМИ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ У НАРОДНІЙ ПЕДАГОГІЦІ ШКОЛЯРІВ МОЛОДШОГО ВІКУ

*Вітвіцька О.,
студентка 304-П групи
Науковий керівник: Карасевич М. П.
викладач циклової комісії
фізичного виховання і методик КВНЗ
«Уманський гуманітарно-педагогічний
коледж ім. Т. Г. Шевченка»
м. Умань, Україна*

Одним із головних завдань фізичного виховання є забезпечення розвитку фізичних якостей людини та її основних рухових здібностей; удосконалення тілобудови, зміцнення здоров'я, досягнення високого рівня працездатності, сприяння вихованню особистості. Умовно такі завдання можна поділити на освітні, оздоровчі та виховні; всі вони зводяться до свідомого розвитку рухових якостей від формування теоретичних знань, рухових вмінь і навичок до виховання морально-вольових якостей людини.

Мета статті: обґрунтувати ефективність впровадження українських національних рухливих ігор у системі фізичного виховання школярів молодшого шкільного віку.

Яким же чином можна досягти такого рівня фізичного виховання? І як саме це вдавалось колишнім поколінням? Адже Україна здавна славилась як високим рівнем освіти, так і гарною фізичною формою своїх мешканців. Звернемось до історії минулого нашого народу, який упродовж багатьох століть творив своє духовне середовище із власними своєрідними обрядами, ритуалами, іграми [2]. Наш народ своїм багатовіковим досвідом відібрав найефективніші засоби гармонійного виховання підростаючого покоління, чільне місце серед яких посідають народні рухливі ігри. Діапазон їх дуже великий як в осінньо-зимовий, так і в весняно-літній період: стрільба з луку, гра в сніжки, катання з гірок, плавання. Саме у грі вправи

активізували рухливість, розвивали процеси мислення, викликали позитивні емоції. За багато століть нічого не змінилось: діти залишаються дітьми, а гра є основним видом діяльності в дитячі роки. За її допомогою малеча пізнає світ. Без гри дітям жити нецікаво. В грі перевіряється сила й спритність, виникає бажання фантазувати, відкривати таємниці і прагнути чогось прекрасного.

Час вносить зміни у зміст ігор, створює багато різних варіантів, лише їхня рухлива основа залишається незмінною. Гра включає всі види природних рухів: ходьбу, біг, стрибки, метання, лазіння, вправи із предметами, а тому є незамінним засобом фізичного виховання дітей.

Світ народних ігор дуже різноманітний: рухливі, сюжетні, народні, рольові, спортивні, ігри-естафети, ігри – змагання. Вони користуються особливою популярністю серед дітей молодшого шкільного віку і є універсальним засобом у фізичному вихованні молоді.

«Як дитина бігає і грається, так її здоров'я усміхається», – стверджує народне прислів'я, чим більше дитина рухається, тим краще росте і розвивається.

Великий оздоровчий ефект має проведення ігор на свіжому повітрі незалежно від пори року. Це зміцнює мускулатуру, покращує діяльність дихальної, серцево-судинної системи, збільшує рухливість суглобів і міцність зв'язок, стимулює обмінні процеси, позитивно і впливає на нервову систему, підвищує опірність організму до простудних захворювань [3, с.58]. Максимальний вплив українських рухових ігор як засобу гармонійного розвитку особистості в початковій ланці залежить від оптимально створених педагогічних умов, їх організації:

- впровадження і застосування українських національних рухливих ігор у системі фізичного виховання молодших школярів;
- забезпечення взаємодії навчальної та позанавчальної діяльності з фізичного виховання.

Українська народна рухлива гра – це своєрідна школа рухів, етики та естетики, уміння приймати раптове й найдоцільніше рішення, це школа фізичного гарту, сили, витривалості, спритності, товариських, людських стосунків.

Граючи в ігри «Влуч у мішень», «Влуч у ціль», «Снайпери», «Мисливці і качки», учні вдосконалюють вміння і навички у метанні малого м'яча; «Вудочка», «Горобці–стрибунці» - у стрибках; в іграх естафетах поряд із розвитком фізичних якостей реалізуються міжпредметні зв'язки. Природний інтерес дітей до всього живого сприяв популярності серед них ігор, персонажами яких є птахи та звірі. Ці ігри, де дії, рух поєднуються з добре розвинутим діалогом, часто відтворюють гострі моменти боротьби сильнішого і слабшого. Серед народних ігрових моментів багато суто рухливих ігор, у яких драматизація поєднується із змагальними елементами - бігання навздогін, наввипередки, пошуком, прориванням кола [5, с.508]. Національні рухливі ігри застосовуються у різних частинах і видах уроків фізичної культури. Під час підготовчої частини уроку доцільно застосувати ігри, які сприяють організації та підготовці дітей до виконання завдань уроку; в основній частині - ігри, спрямовані на закріплення і удосконалення складних рухових дій; у заключній частині - ігри малої інтенсивності, які сприяють зниженню фізіологічного навантаження учнів.

Українські народні рухливі ігри моделюють багато видів спортивної діяльності, дають простір для розвитку основних природних рухів. Тому є ефективним засобом засвоєння таких розділів програми, як легка атлетика, спортивні ігри, лижі, плавання та інші [4, с.3].

Ігри з елементами стройових вправ своїм змістом спрямовані на організацію учнів на уроці і можуть використовуватися в будь-якій частині його. Вони стимулюють виховання в учнів організованості, дисциплінованості та уваги, навичок колективних дій.

Існують різні види ігор: з елементами ЗРВ: «Мак», «Дрова», «Кіт потягується»;

- з ходьбою: «Гарбуз», «Огірочки», «Дуб чи береза»;
- з бігом: «Гуси», «Жмурки», «Кіт і миша»;
- зі стрибками: «Вовк і кози», «Струмочок», «У річку гоп»;
- з метанням: «Влучний стрілець», «Мисливець і качки», «Перепелиця»;

- з елементами прикладних вправ (лазіння, перелазіння, переповзання: «Дістати сало», «Скелелаз», «Підвісний міст»);
- з рівноваги: «Гайдамаки», «Журавель», «Рак–неборак» [1].

Процес становлення освіти й виховання в Україні створюють умови збереження і розвитку національної культури, зокрема впровадження і застосування українських національних рухливих ігор у системі фізичного виховання молодших школярів. Будучи важливим засобом надбання і передачі соціального досвіду, народні ігри повинні увійти сьогодні у всі сфери виховної роботи, емоційно збагачуючи особистість, викликаючи потребу до творчої діяльності та підвищення фізичної працездатності.

Таким чином систематичне застосування українських народних рухливих ігор за характером рухової діяльності на уроках фізичної культури сприяє не лише розвитку і вдосконаленню рухових якостей, а й вихованню позитивних рис особистості, вивчення звичаїв і традицій свого народу, виховує любов і повагу до рідного краю, до праці. Народна педагогіка вимагає, щоб батьки, вчителі, вихователі піклувались про фізичний розвиток дитини, всіляко заохочували її до рухів. «Як дитина бігає і грається, так її здоров'я усміхається», стверджує прислів'я. Чим більше дитина рухається, тим краще росте і розвивається.

Література:

1. Качула, А. В. Українські народні ігри для дітей молодшого шкільного віку. Фізична культура. 2018, URL: <https://naurok.com.ua/ukra-nski-narodni-igri-dlya-ditey-molodshogo-shkilnogo-viku-13298.html>
2. Ковтун, І. Українські народні ігри у фізичному вихованні». URL: <https://vseosvita.ua/library/ukrainski-narodni-igri-u-fizicnomu-vihovanni-58424.html>
3. Лугова, О. П., Лугова, Т. П. *Наша школа* № 6, 2003. 76 с.
4. Павлушкіна, О. Українські народні рухливі ігри. *Палітра педагога*. 2008. № 3. 98 с.
5. Троценко, Т. Ю. Вплив народних рухливих ігор на виховання патріотичних почуттів у молодших школярів. *Молодий вчений*. № 2. 2017, 620 с.

ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС УРОКУ ІСТОРІЇ

*Власова Н.С.,
вчитель вищої категорії, “вчитель - методист”
Комунального закладу освіти
“Середня загальноосвітня школа № 15” ДМР*

Як відомо, у сучасній освіті відбувається стрімкий розвиток впровадження ІКТ у хід будь-якого сучасного уроку. З'являється величезна кількість різноманітних ресурсів, покликаних покращити, розширити, удосконалити процес та якість навчання. Швидкий розвиток Інтернет-співтовариств Веб 2.0 спонукали до створення Веб 3.0, Веб 4.0, Веб 5.0 та сприяли переходу до інформаційного суспільства.

У таких умовах вчителю доводиться шукати нові методи подачі інформації, намагатися зацікавити та спонукати дитину до її пошуку, обробки та використання. Таким чином, саме технології Веб дозволяють учителю організовувати якісну та самостійну роботу, творчо розвиватися та розкривати творчий потенціал своїх учнів. Сьогодні пропоную Вам познайомитися з різними категоріями ІКТ та їх використанням під час уроку.

Висновок: сучасний учитель повинен вчити дитину діяти, шукати інформацію, критично мислити та вміти задіяти здобуті знання на практиці. Досягти цього можна завдяки урізноманітненню форм та методів навчання, використання ІКТ, спеціальних освітніх інтерактивних програм та медіа-файлів.

Найбільш цікавими для розвитку творчості учнів та вчителя, на мій погляд, є сайти, які дозволяють створювати певний медіа-продукт (методичні матеріали, онлайн ігри, інтерактивні вправи, тощо), а також програми, які розроблені як набір інструментів (Tools) для створення власного (авторського) навчального матеріалу. До того ж ці інструменти не потребують підключення до Інтернет-мережі, а отже, можуть бути використані на будь-якому уроці з ІКТ.

1.Хмара слів (тегів)

Робота з «хмарою» будується за такими етапами:

Введення поняття;

Визначення основних слів;

Асоціативним методом підбору образу;

Створення тегів.

В «хмару» можна записати тему уроку, яку учні повинні визначити; попросити скласти «хмару» до певної теми (виступає в якості опорного конспекту); скласти речення, використовуючи слова «хмари»; створити «хмару» на основі вивченого матеріалу або «закодувати» в ній певне поняття; показати «хмару», складену зі слів, узятих з незнайомого тексту і попросити учнів здогадатися про зміст, тощо.

Сервіси для створення «хмари слів»:<http://www.tagxedo.com/>,<http://www.imagechef.com/>, <https://tagul.com/>

2.Комікси

Такий ресурс, як onlinecharts.com.ua дозволяє створити і зберегти зображення та текст, які утворюють шаблон «коміксу». Їх ми можемо використати під час уроку і як інформацію, що спонукає учнів до певних дій.

Зображення надає учням інформацію про QR-код і під час уроку дає можливість заохотити дітей до роботи.

Крім того, у цій самій програмі вчитель може створити шаблони, які учні повинні «наповнити» вже відомою їм інформацією (на етапі актуалізації, закріплення знань або під час уроку, щоб перевірити ступінь засвоєння учнями нового матеріалу).

3. Фотоколажі

Фотоколажі можуть бути різновидом проєктів, адже це – вільна творчість. Цей вид роботи розвиває в учнів кмітливість, уважність, винахідливість, уміння логічно й образно мислити, комбінувати і узагальнювати зображення.

Використовувати для роботи можна і паперові колажі (вирізки з газет, фотографії, написи, окремі літери, власні малюнки, графічні ескізи, схеми, тощо). Але

найбільш простий і швидкий вид такої роботи - це використання спеціальних інтерактивних ресурсів, що дозволяють створити і зберегти колаж за кілька хвилин.

6. QR коди

QR – код (з англ. quickresponse — швидкий відгук) – двовимірний матричний штрих-код, який легко розпізнається сканувальним обладнанням і надає доступ до «закодованої» інформації.

Ці коди можна використати для надання д/з учням (додаткові джерела вивчення матеріалу), а також для можливості отримати додаткову інформацію з предмета. Крім того, використати як випереджальні завдання та засіб дистанційного навчання.

Створити код дуже просто, для цього існують як онлайн-генератори QR-кодів, так і спеціальні програми для систем Android.

Онлайн — генератори: <http://uk.generateqrcode.net/create-qr>, <http://qrcoder.ru/>
<http://ua.qr-code-generator.com/>

4. Інфографіка

Інфографіка (від лат. «виклад», «роз'яснення») - графічний спосіб передачі інформації, даних та знань з метою швидкої та чіткої передачі складної інформації. Інфографіка допомагає організувати і систематизувати великі обсяги інформації, унаочнити співвідношення предметів та фактів у часі і просторі, продемонструвати тенденції.

Найпростіший у використанні ресурс для створення інфографіки онлайн – www.easel.ly.

5. Створення вправи в MasterTool(планшети)

MasterTool — це призначена для вчителів система, яка надає можливість створювати різноманітні інтерактивні навчальні матеріали і використовувати їх на будь-яких інтерактивних дошках, на комп'ютері учителя з підключеним проектором, а також на учнівських комп'ютерах.

Програма надає:

1). Навчальні матеріали, призначені для викладання, тренування, закріплення й перевірки знань.

2). Можливість демонструвати матеріали на інтерактивній дошці, проекторі, LCD-телевізорі, мультисенсорній панелі та персональному комп'ютері.

3). Безкоштовна базова система MasterTool для індивідуального використання навчальних матеріалів.

4). Онлайнова версія базової системи MasterTool та власний простір учителя для викладання в Інтернеті.

Демонструється програма і частково її можливості.

Відеофайли «Як працювати в MasterTool» додаються (на диску, який отримують всі учасники семінару).

УДК 159.9

Педагогічні науки

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УЧНІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
НИМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Гаврищак А.В.,

студент факультету іноземних мов

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

Необхідність вивчення індивідуальних особливостей учнів при вивченні ними іноземної мови обумовлена тим, що без їх знання процес управління навчальною діяльністю можна реалізувати лише методом проб та помилок, що є неприпустимим у випадку складних об'єктів управління.

У навчальній діяльності іноземної мови проявляється цілий комплекс індивідуальних особливостей школярів: спрямованість особистості (світогляд, потреби, мотиви, інтереси, прагнення, ідеали і ін.); розвиток інтелектуальної сфери (сприймання, пам'ять, рівень розвитку мислення); розвиток вольової та емоціональної сфер; підготовленість до навчальної діяльності; рівень знань, вмінь та навичок; рівень загальних вмінь учіння.

У реальному навчальному процесі діагностика та врахування всіх індивідуальних особливостей учнів пов'язана зі значними труднощами, оскільки вони проявляються не ізольовано одна від одної, а взаємообумовлено та у взаємозв'язку. Неоднаковий і ступінь їх впливу на навчальну діяльність та її результати.

Обґрунтуванню індивідуальних особливостей учнів, які в першу чергу слід враховувати при здійсненні індивідуального підходу присвячено праці багатьох вчених, які досліджували проблему індивідуалізації навчання. При цьому спершу виділялись критерії, за яким визначались ці особливості.

Вчений А.О.Кірсанов називає загальні критерії, на основі яких можна конкретизувати особливості учнів, що слід враховувати першочергово: потенціальні можливості учня, його пластичність, інші психічні властивості та функції [1, с.7].

Професор І.Е.Унт називає такі особливості: 1) від яких у найбільшій мірі залежить якість процесу навчання; 2) варіабельність яких у відношенні середніх показників одного віку особливо велика; 3) у яких метою виховання є формування відмінностей між учнями і які стануть основою для формування індивідуальності учня [2, с.18-19].

В процесі вивчення англійської мови учнями у загальноосвітній школі варто звернути увагу на рівень прояву таких загальних критеріїв, яким повинні відповідати індивідуальні особливості:

1) найбільша залежність від цих особливостей процесу та результатів навчання;

2) варіабельність їх відносно середніх показників розвитку учнів одного віку;

3) співвідносність цих особливостей з аналогічними індивідуальними особливостями, що виділені з інших навчальних предметів.

Зважаючи на вищезазначене, можна констатувати необхідність виділення домінуючих індивідуальних особливостей учнів при вивченні ними англійської мови у загальноосвітній школі, котрі будуть критеріями для диференціації

школярів на групи. Це дозволить інтенсифікувати процес навчання іноземної мови і може предметом наступної нашої наукової розвідки.

Література:

1. Кирсанов А.А. Педагогические основы индивидуализации учебной деятельности: Автореф. дис...докт.пед.наук. — Казань, 1982.

2. Унт И.Э. Индивидуализация и дифференциация обучения. — М.:Педагогика, 1990.—192с.

УДК 37.013

Педагогічні науки

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ У ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ КАЗОК В. СУХОМЛИНСЬКОГО

*Гармаш В.О.,
магістрантки факультету
філології і масових комунікацій
Маріупольського державного університету
м. Маріуполь, Україна*

Дошкільний вік – вік казки. І тут дитина проявляє сильну тягу до всього казкового, незвичайного, чудесного. Дитину в казках полонять несподівана удача і щаслива доля простих, скромних, близьких дітям своєю наївністю і простодушністю героїв, чудові перетворення жаб, лебедів в прекрасних царівен, кара, що осягає злих, зарозумілих гордіїв, задрісних бабусь, жадібних і жорстоких багатіїв і володарів.

У Освітній програмі «Впевнений страт» для дітей старшого дошкільного віку, що була затверджена МОН України у 2017 році, чітко зазначені основні завдання розвитку дитини старшого дошкільного віку, які є критерієм відбору, як текстів казок, так і методів їх вивчення. Перш за все, робота з казкою реалізує основні положення напряму «Літературно-художня діяльність», який «пов'язаний зі сприйманням творів мистецтва, формуванням ціннісного ставлення до нього, а також відображенням естетичних уявлень, вражень

дітьми у власній творчості. Художньо-естетичний розвиток дитини здійснюється під час реалізації змісту художньо-естетичної діяльності (художньо-літературної, зображувальної, музичної, театральної) і залежить від вікових особливостей та індивідуальних можливостей дитини, її здібностей і нахилів» [1, с.24]. Завданнями цього напрямку є «читання і розповідання літературних, фольклорних творів; декламування і драматизація; художня комунікація; словесна творчість» [1, с.24]. В процесі виховання передбачено розвивати інтерес до художнього слова, формувати літературні смаки і підтримувати бажання дітей читати та розповідати; вчити розрізняти жанри творів, види книжок та інтерпретувати художні тексти; заохочувати до словесної творчості, зокрема казкотворчості, та створювати за для цього умови.

Педагог-гуманіст В. Сухомлинський прагнув, як учитель і вихователь, перекласти моральні цінності в юні серця. Ті цінності, що створені й завойовані людством протягом багатьох століть, а саме: любов до Батьківщини і свободи, готовність віддати свої сили і життя за щастя і свободу людей. «Дуже важливо, щоб високі слова про Батьківщину й величні ідеали, – наголошував він, – не перетворилися в свідомості наших вихованців на гучні, але пустопорожні фрази, щоб вони не знебарвилися, не злиняли, не стерлися від частого вживання. Нехай діти не часто говорять про високі ідеали, нехай ці ідеали живуть у гарячому трепеті юного серця...» [2, с. 218].

Робота з казками В. Сухомлинського допомагає забезпечувати розвиток пізнавальних психічних процесів у дітей старшого дошкільного віку, які у програмі зазначені як «пам'ять, увага, уява, мислення, сприймання; розвиток розумових операцій: аналіз, порівняння, синтез, узагальнення, класифікація; безпосередньо пов'язана з мовленнєвим, художньо-естетичним та фізичним розвитком; відбувається через усі види діяльності дошкільника; актуалізується через смислові акценти, відповіді, на які шукає дитина у створених педагогом розвивальних ситуаціях» [1, с.11]. Не зважаючи на те, що літературно-художня діяльність не є напрямком пізнавально-дослідної діяльності, але вона має у результаті показники мовленнєвого розвитку дитини та розвиненість психічних

процесів і способів пізнання, а також визначає особливим засобом – «засвоєння знаків та символів, як логіко-математичних, так і знаків писемного мовлення (літери), та інші знаки як символи» [1, с.11].С цим пов'язана специфіка мовленнєвого розвитку дитини, яка в певних формах мовленнєвої роботи може мати «домінуючі завдання з розвитку мовленнєвих навичок (звуковимова, граматична правильність, розширення словникового запасу), а загалом усі вони взаємозалежні» [1, с.17], тому потребує комплексного підходу і реалізується у всіх напрямках програми «Впевнений старт».

Особливого значення у мовленнєвому розвитку дитини має монологічне мовлення, що формується на заняттях із казкотворчості та типового переказу казок. У вимогах програми зазначено, що при переказуванні літературних творів треба «вчити запам'ятовувати та відтворювати послідовність подій близько до тексту, вживаючи авторські мовленнєві звороти, засоби художньої виразності (епітети, порівняння, метафори, повтори тощо)» [1, с.19].

За власним досвідом В. Сухомлинський вважав, що головне виразно прочитати казку, щоб діти заслуховувалися. Всі ці мовленнєві та невербальні прийоми спрямовані на те, щоб діти уявили собі живий образ. Іноді можна використовувати повторне читання, якщо казка викликала інтерес дітей, враховуючи, що казки В. Сухомлинського дуже лаконічні. Повторне читання і розповідання можливо поєднувати з завданнями, що розвивають образне мислення та дрібну моторику (малюванням, ліпленням). Діти з задоволенням відтворюють образи, що породжує художнє слово. Також кращому засвоєнню тексту сприяє вибіркоче читання (уривків, кінцівок).

Безпосередньо з напрямом літературно-художньої діяльності пов'язані напрями «Образотворча діяльність», «Музична діяльність» і «Театральна діяльність». Які пов'язані у комплексну дію завдяки грі, що є провідною діяльністю дитини старшого дошкільного віку за програмою «Впевнений старт».

Створення умов на занятті для самовизначення дитини, етичної самооцінки дозволяє затвердити і закріпити в ньому впевненість у позитивній основі власної особистості. В результаті у неї в ціннісному відношенні до самого себе

закріплюється повагу до своїх людських достоїнств, а разом з цим зростає відповідальність за власні прояви і вчинки. Чим більше захоплює сюжет, тим інтенсивніше взаємодія дітей, глибше кожен вникає у суть казки і проявляє себе.

Відведеного на казку часу має бути досить для неспішного прочитання, перегляду картинок, подальшого обговорення, відповідей на питання і т.п. Під час прослуховування казки нічого не повинне відволікати дитину. Виразне читання з використанням всієї палітри інтонації, сприяє підвищенню інтересу дитини до того, що відбувається, полегшує розуміння і сприйняття казки. В процесі обговорення можна використовувати у весь спектр інтеграції, що реалізує повний спектр програми «Впевнений старт».

Казка В. Сухомлинського для маленької дитини – це не тільки розповідь про фантастичні події, а набагато більшим. Вона є засобом пережити емоції та почуття головних героїв, навчитися робити правильні висновки та приймати рішення, саме це допомагає дитині сформувати у себе необхідні ціннісні орієнтації. У своїй практичній діяльності Вчитель не тільки розкрив мудрість казки у її цінність у вихованні дітей, а й показав найраціональніші способи знайомство з нею у навчально-виховному процесі.

Таким чином, запропоновані шляхи впровадження у виховний процес закладу дошкільної освіти казок В. Сухомлинського є самими різноманітними. Вони спрямовані на формування цінних орієнтацій дитини старшого дошкільного віку за Освітньою програмою «Впевнений старт».

Література:

1. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Заг. наук. ред. Т.О. Піроженко К.: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5 т. К.: Радянська школа, 1976 – 1977. Т.2.

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ШКОЛЯРІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОГО
ФОЛЬКЛОРУ

*Горбунова Анна Ігорівна ,
студентка Аз-21 групи,
факультету англійської мови і літератури
Керівник: Ларіна Т.В.*

За останні роки у сучасному світі зростає інтерес до вивчення іноземних мов, культур і реалій інших держав. Усе це є поштовхом до входження України до світового культурного, освітнього й економічного простору. Саме тому потрібно розширити межі спілкування та зануритись у вивчення національних надбань країни, мову якої вивчаємо.

Раннє вивчення англійської мови можна вважати фундаментом усього наступного шкільного курсу з іноземної мови . Він повинен вмещувати найголовніші, суттєві стратегічні лінії базового курсу, а саме його орієнтацію на взаємопов'язане навчання мови і культури народу - носія цієї мови, на здійснення освіти, виховання і розвитку особистості [51, с.84-85].

Поняття компетентності та компетенції – це ключові стратегії модернізації української освіти. Існує ціла низка різнопланових компетенцій, які повинен формувати вчитель на уроках англійської мови. Найкращим для занурення у вивчення культурних надбань країни, мова кого вивчається, є удосконалення соціокультурної компетентності учнів.

Соціокультурна компетентність є найважливішим фактором соціалізації особистості в суспільстві. Цю компетентність пов'язують із розвитком особистості, усвідомленням себе в суспільстві . Успіх розвитку компетентності залежить від мотивованої, цілеспрямованої, скоординованої діяльності людини [44].

Саме термін «соціокультурна компетентність» один із найбільш вживаних у методичній літературі. Розмаїття різних підходів до вивчення цього питання це підтверджує. Ознайомимось із терміном «соціокультурна компетенція»

за різними визначеннями. Наприклад, словник термінів між культурної комунікації зазначає, що соціокультурна компетенція - це знання учасників з теми між культурної комунікації національно-культурної специфіки мовленнєвої поведінки і вміння користуватись тими елементами соціокультурного контексту, які релевантні для сприймання й породження мовлення певної національної лінгвокультурної спільноти: правил, норм, звичаїв, соціальних стереотипів тощо [36,с.196].

Питання вивчення соціокультурної компетентності висвітлювали у своїх працях різні науковці.

Відомий дослідник Ян ван Ек розглядає соціокультурну компетентність як «здатність до адекватної взаємодії у ситуаціях повсякденного життя, підтримки соціальних контактів» [29]. Дослідники: М. Байрам та Ж. Зарат [3], зазначали, що соціокультурна компетентність включає здатність до взаємодії з іншими, пізнання їх способу життя. П. Сисоєв та С. Савіньон трактували соціокультурну компетентність як рівень знань соціокультурного контексту використання іноземної мови [24].

С. Ніколаєвою соціокультурна компетенція розглядається як свідомість щодо шляхів, за допомогою яких відбувається вибір мовних форм – засобів вираження, зумовлених конкретною ситуацією, відносинами між учасниками спілкування, метою спілкування та ін. [53,с.327].

Кожен науковець вкладає в нього своє бачення та розуміння. Ми поділяємо позиції дослідників в тому, що розвиток компетентності, належить від цілеспрямованої, мотивованої та скоординованої діяльності.

Соціокультурна комунікація передбачає: усвідомлення того, що мова є не тільки засобом пізнання і спілкування, але і формою соціальної пам'яті, «культурним кодом нації», розвинутих вмінням зіставляти факти мови і факти дійсності; вміння бачити культурний фон, що криється за кожною мовною одиницею; знання культури, історії, традицій, звичаїв свого народу; вміння знаходити регіонально значимі лексеми і розуміти їх роль у тексті [39,с.45-51].

Оволодіння соціокультурною компетенцією ставить за мету ознайомлювати учнів з національно-культурною специфікою мовленнєвої поведінки і

формувати в них уміння користуватися елементами соціокультурного контексту, необхідними для породження і сприйняття мовлення з точки зору носіїв мови. Цими елементами є не лише певні країнознавчі, культурологічні чи історичні реалії, а й так би мовити «фонові знання», відомі всім носіям мови. До них можна віднести певні звичаї, правила, норми, соціальні установки, умовності, ритуали, стереотипи, а також сукупність невербальних засобів, як-от жести чи міміка. Така інформація дає можливість іноземцеві влитися в чужоземну культуру, осягнути її і усвідомити, а часто й пережити її «зсередини». Такій інформації не можна навчитись, працюючи по звичайних підручниках, читаючи тексти, вивчаючи граматику. Таку інформацію можна здобути лише занурившись в іншомовне середовище і поживши повсякденним життям носіїв мови.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. С. Бацевич. – К. : Довіра, 2007. – 205 с.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід і рефлексивний аналіз застосування / Надія Михайлівна Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. — К. : «К. І. С.», 2004. — С. 45—51.
3. Жежера Е. А. Социокультурная компетентность будущего специалиста: от сущности к технологии формирования [Электронный ресурс] / Е. А. Жежера. — Режим доступа : www.sworld.com.ua/konfer30/894.pdf
4. Меретукова М.М. Сказка как часть английского национального фольклора /М. М. Меретукова//Сборник научных трудов Sworld. -- 2011. –Т. 24. – №. 3. – С. 84–85
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Колектив авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 327с.
6. Byram M., Zarate G., The Socio cultural and Intercultura lDimension of Language Learning and Teaching (Strasbourg: Council of Europe Press, 1997).

7. Savignon S. J. Communicative Language Teaching: Linguistic Theory and Classroom Practice, Interpreting Communicative Language Teaching (Yale University Press, 2002).

8. Van Ek J. A., Trim J. L. M., Vantage (Cambridge University Press, 2001)

УДК 378.147

Педагогічні науки

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКИХ УМІНЬ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-МУЗИКАНТІВ
НАРОДНА ОСВІТА. ВИХОВАННЯ. НАВЧАННЯ. ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ

Горобець С. А.

магістр

Кременецька обласна

гуманітарно-педагогічна академія

імені Тараса Шевченка

Загальновідомим є той факт, коли невеликий за силою голос відмінно доноситься через оркестр, а великий голос губиться в залі й не справляє ніякого враження. Однак молоді співаки з гарними голосами віддають перевагу «видавати» більш звукову енергію для того, щоб бути почутими в залі. Досвідчений співак цього собі не дозволяє, за винятком кульмінаційних моментів.

Визволення від форсованого звуку досягається поступовим тренуванням голосового апарату на пом'якшення голосу й знаходженням більш природного звучання. М'язи повинні поступово відвкати від надмірної напруги, без збитку для втрати їх тону, без кардинальної перебудови апарату. Як зазначає науковець Л. Баземчук, якщо учень музикальний, він зуміє знайти необхідний співацький звук [1, с. 34]. Однак усі намагання педагога зведуться нанівець, якщо учень не зрозуміє, що його голос звучить форсовано.

Значним недоліком у співі є горловий здавлений голос. Здавленість звуку сполучається зазвичай із горловим відтінком, тому по суті мова йде про один недолік, який викликано неправильною роботою голосової щілини. Здавлене або горлове звучання викликає відчуття, що горло здавлене й звук немовби

витискується, з відомим зусиллям проходячи через гортань.

Для виправлення цього дефекту в тембрі практикуються такі вправи, які б сприяли зниженню тону гортанного сфінктера, подовжували б фазу розмикання складок. Кращим засобом є придихальна атака, яка привчає гортанний затвор працювати з більшим пропуском повітря за рахунок менш щільного змикання голосової щілини, зменшує фазу змикання голосових складок і приводить гортань у більш правильну координацію з диханням.

Ще один недолік при співі – це порушення вібрато. Вібрато – легке вібрування голосу, яке допомагає співацькому голосоутворенню та яке відсутнє в мовному. Голос, у якого немає вібрато, утрачає свій природний співацький характер.

Вібрато тісно пов'язане з основними співацькими якостями та манерою звукоутворення. У процесі вібрато відбуваються переміщення й усередині самої гортані, і в схилі черпаловидних хрящів. У майстрів вокального мистецтва вібрато відрізняється рівністю та постійністю. Це сприймається нашим слухом як стійкість, визначеність звукоутворення. У недосвідчених співаків гортань напружена, працює нестійко, тому вібрато в них непостійне, нерівне. Такий голос не ллється, має невизначений, нестійкий характер. Характер вібрато значною мірою – природна якість, яка залежить і від будови голосового апарату, і від набутих навичок, і від тону м'язів, і від стану нервової системи[2, с. 330].

Ступінь оволодіння красивим вібрато, можливості виправлення його дефектів завжди обмежені природними даними. Найчастіші випадки дефекту вібрато – тремолоючі голоси, з одного боку, і мале вібрато або його відсутність – з іншого.

Робота над тремолоючим голосом повинна починатися зі зняття зайвого напруження й пошуку природного звучання. Процес цей довгий і не завжди дає достатній ефект. «Прямі» «жорстокі» голоси важко піддаються виробленню вібрато. У цих випадках корисні вправи, аналогічні підготовчим вправам до трелі, які сприяють розвитку техніки (швидкості).

Надзвичайно істотними для успіху в роботі над вібрато є показ і розповідь про його значення для співака. Демонстрація звукозапису голосу, імітація та дотик гортані можуть підказати те, що не вміє виділити слух студента. Уміння його чути

й контролювати зазвичай призводить до поліпшення, а іноді до повного оволодіння нормальним співацьким вібрато. Крім того, нерідко серйозні захворювання співака відображаються на якості звучання його голосу та змінюють його: гнусавість нерідко закріплюється після захворювання носоглотки. Існують і вроджені аномалії, які не піддаються виправленню.

Важливим є вольовий компонент особистості виконавця, який дозволяє керувати собою, своєю діяльністю як в повсякденній роботі, так і в період підготовки до концерту (екзамену)[3,с. 124]. Від студента вимагається наполегливість, витримка, вміння контролювати сценічну поведінку (виконавську манеру, рухи, міміку), здатність до саморегуляції тощо. Відомо, що естрадне самопочуття і поведінка залежать від темпераменту виконавця. Проте за допомогою систематичного тренування можна коригувати негативні і позитивні прояви кожного типу темпераменту.

Виступ, процес підготовки до нього – це, можна сказати, індикатор, за допомогою якого виявляються індивідуальні психологічні особливості студентів, зумовлені виконавським досвідом, вихованням, складом публіки. Очевидна залежність естрадного самопочуття від темпераменту, і якщо його змінити не можна, то коригувати – знімати негативні і підсилювати позитивні прояви – можна і необхідно [4, с. 177].

У вихованні естрадної витримки, сміливості значною мірою допомагають виступи в складі різних ансамблів, в якості акомпаніатора, виконання на концерті творів менш складних, ніж це передбачено навчальним планом. При цьому важливий аналіз виступу, колективне обговорення його, що дозволяє усвідомити успіхи і прорахунки під час концерту.

Практика публічних виступів дає можливість відчувати поступовий перехід від стану хвилювання і страху до стану радісного чекання зустрічі зі слухачем. А це можливо тільки в результаті всебічної і детальної підготовки до концерту: заздалегідь вибраного і вивченого репертуару, відповідної виконавської підготовки студента; репетиції перед уявною аудиторією; класних прослуховувань; максимальної зосередженості під час виступу; розумного режиму праці і відпочинку перед концертом, екзаменом.

Завдання педагога з постановки голосу – допомогти співакам-початківцям виправити ті недоліки голосоутворення, які піддаються виправленню. Тут необхідний зв'язок з лікарями-фоніаторами, які не тільки лікують голос молодого співака-початківця, але й навчать його правильного ставлення до свого професійного голосу.

Література:

1. Антонюк В. Постановка голосу. Навчальний посібник для студентів вищих музичних навчальних закладів. Київ, 2000. 68 с.

2. Арутюнова А. Б. Оптимизация профессиональной подготовки эстрадных исполнителей (вокалистов) в музыкальных учебных заведениях. *Музыкальное искусство и образование в современном социокультурном пространстве : материалы междунар. науч.- практ. конф.* Белгород, 2014. Ч. 1. С. 326–331.

3. Доронюк В. Основи вокально-педагогічної творчості вчителя музики. Навчальний посібник для викладачів вищих навчальних закладів і вчителів музики шкіл різного типу. Івано-Франківськ, 2007. 306 с.

4. Маруфенко О. В. Особливості вокальної підготовки в системі мистецько-педагогічної освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми, 2010. С. 175–180.

5. Мосенко Н. Музично-виконавська компетентність в контексті завдань сучасної мистецької освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя.* 2014. № 10. С. 173–178.

РОЗРОБКА УРОКУ НА ТЕМУ: «ЖИТТЄВИЙ ТА ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ГАННИ СВІТЛИЧНОЇ»

Демченко М.В.,

вчитель української мови та літератури

Комунального закладу освіти

«Середня загальноосвітня школа № 15» ДМР

Тема. *Вночі над осіяним аркушем хилю замислене лице. Я знаю: десь на світі є вона — душа, якій потрібне це.*

Мета: ознайомити учнів із життям і творчістю Ганни Світличної; розкрити духовне наповнення людини - її «крилатість», що проявляється індивідуально, звертаючи увагу на духовне багатство як найбільший скарб у житті; розвивати навички роботи з текстом, уміння аналізувати, синтезувати, класифікувати події, відчувати красу поетичного слова, виразно декламувати вірші; викликати бажання наслідувати прояви вольового характеру; формувати розуміння важливості свідомого вибору життєвого шляху; виховувати особистість, здатну до реалізації творчих здібностей, проявів толерантності, милосердя. **Тип уроку:** урок літератури рідного краю. **Вид уроку:** урок пошуку істини. **Обладнання:** комп'ютер, екран-монітор, комп'ютерна презентація, портрет поетеси, тексти поезій, запис епіграфу на дошці, критичні статті зі збірки наукових праць «Український смисл», схеми, ментальна карта. **Випереджаюче завдання для груп:** прочитати одну зі збірок поетичних творів Ганни Світличної, вивчити улюблені вірші напам'ять; підготувати презентацію проекту «СИЛА ДУХУ»; опрацювати критичні статті за технологіями «*Ситуативна задача*» та «*Бортовий журнал*»; створити ментальну карту до особистості Ганни Світличної.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

1. Вступне слово вчителя про глибоке духовне наповнення людини — її «крилатість».

Щойно ви обрали символ нашого уроку. Ці речі відіграють у житті людини провідну роль, бо наповнюють його мудрістю, красою, любов'ю. Вони творіння рук людських, результат творчої діяльності протягом життя.

Що є життя? Визначення цьому поняттю невтомно дають філософи і поети, лінгвісти і вчені, художники і музиканти. Є люди, які переконані, що їх життя підпорядковано **фатуму**; здібності та можливості людини пов'язані лише зі спадковістю, а успішність залежить від умов життя. І якщо доля не подарувала красу, здоров'я, люблячих та забезпечених батьків, немає сенсу докладати великих зусиль, витратити сили на боротьбу з обставинами, бо **долю** перемогти неможливо. Інші не вірять у панування фатуму над людиною, вважають, що усе залежить лише від **волі** людини. За їх переконаннями, кожен створює власну долю.

Учитель: Життя порівнюють із запаленою свічкою і човном у бурхливому океані, із книгою, невідомою стежкою, вишитим рушником, лебединою піснею. Життєвий шлях людини також можна порівняти з написанням картини художником.

Початок життя - це чисте полотно, а людина - майстер, що наповнює його подіями та фактами. Усі фарби світу на нашій палітрі.

Перші мазки маленького художника найлегші. Навіть якщо змішав не ті фарби, усе ще можна поправити. Спочатку поради інших ми відхиляємо. Досвідчені «майстри» хапаються за голову, бо картина не виходить.

З часом ми й самі це розуміємо, тому починаємо прислухатися, вивчати техніку та прийоми живопису.

Усе частіше копіюємо, ніж фантазуємо. І ось вже наша картина схожа на безліч інших. Можна навіть використати трафарети. Це дозволить уникнути помилок. Ну та й що, що не дуже оригінально, - не всім же бути Ван Гогамі, Моне...

Та раптом стає сумно від постійних повторів, від монотонності фарб та прийомів. Майстер втомився, він невдоволений та розчарований. На серці туга й самотність.

Він припиняє писати картину, повертає голову до вікна, і... ковток свіжого весняного повітря та птах, пірнаючий у безмежну синь неба, раптом змінює все.

Жага новизни наповнює душу і мозок. Майстер теж хоче полетіти. Від буденності та сірості у прекрасну країну мрії. І виростають у нього крила. Ці крила - його талант та уява. І досвідчена рука створює неперевершені шедеври.

Вони надихають інших, завдяки їм хочеться жити.

Клас об'єднано у 4 групи: 1 та 2 групи - «літературознавці»; група- «декламатори поезії»; група- «кореспонденти шкільної газети «Джерело».

Кореспонденти шкільної газети «Джерело» підготували презентацію *проекту «СИЛА ДУХУ»*.

1-й кореспондент: Ця презентація присвячена людям різних епох та національностей, які змогли протистояти складним життєвим обставинам. Долаючи перешкоди, вони перемогли. У жорсткій боротьбі відстояли людську гідність, свої життєві принципи, право на самореалізацію. **Перша номінація «Гордість України».**

Багата Україна на письменників, що вистояли в години випробувань і з мужністю пронесли світоч свого таланту. Є в нашій українській літературі такі імена, перед якими з особливою повагою схиляється голова, бо випала цим українцям така нелегка доля, що й через роки здригається душа від співчуття, стискається серце від болю їх страждань. Вивчаючи на уроках української літератури біографії видатних письменників, ми захоплювалися їх мужністю, життєлюбством та відданістю Батьківщині. Серед них постаті **Г.Сковороди, Т.Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка** та інших.

1. й кореспондент: Друга номінація «Рідкісний талант».

Українець Микола Бідняк під час війни, працюючи на полі, підірвався на міні, втратив обидві руки. Відчуваючи потяг до малярства, взявся за пензля. Тримаючи ручку губами, навчився малювати. Зараз його персональні виставки експонуються в найбільших містах світу.

2. й кореспондент: Наступна номінація « Особисте досягнення».

Француз **Луї Брайль** у трирічному віці втратив зір, а в 10 років отримав першу стипендію Національного інституту для незрячої молоді в Парижі. Коли йому виповнилося 20, Брайль повідомив у пресі про свій винахід — систему писемності для сліпих. Його букви — це різноманітні комбінації з шести крапок, проколотих зі зворотного боку аркуша цупкого паперу.

3. 5-й кореспондент: Номінація «Вірність покликанню».

Німецького композитора **Людвіга ван Бетховена** вважають найбільшим творцем усіх часів. Коли він втратив слух, то з життєрадісного і товариського перетворився на похмурого і віддаленого від людей. Від самогубства його врятувала тільки музика. Композитор відчував, що ще не все зробив, для чого був покликаний. Саме в цей період почався перехід до нового *бетховенського стилю*.

5-й кореспондент: Вірш Ліни Костенко став прологом церемонії *Національної премії "Гордість країни"*. Її щорічно вручають нашим співвітчизникам, які героїчними вчинками викликають захоплення та подив. Премія була створена для тих, чиї подвиги непомітні у повсякденні, але про них має дізнатись уся країна, бо завдяки цим людям ми відчуваємо ГОРДІСТЬ, що народилися та живемо в Україні. Серед них 16-річна художниця Даша Безкоста із Сум. Вона прикута до інвалідного візка, але слабке тіло не означає слабого духу. Дарина знайшла у собі сили та мужність, аби врятувати життя дворічному Денису Савенку, якому терміново були потрібні кошти на операцію. Юна художниця виставила свої роботи на продаж, а отримані кошти віддала родині Дениса. І таких прикладів безліч.

Учитель: Саме таких людей Ліна Костенко називає *крилатими*. Щоб не сталося у житті, головне не падати духом і не втрачати надії. Адже надія на світле майбутнє надає нам сили долати перешкоди.

Світ, в якому ми живемо, прекрасний. Навколо багато незвіданого і таємничого, такого, що викликає подив і захоплення. Розкриває таємниці Всесвіту людина поступово. Спочатку вона пізнає своє коріння, родовід, свою малу батьківщину, її історію та культуру. Дніпропетровщина має безліч

талантів, вона уславлена видатними людьми, якими повинен пишатися кожен. Поруч із цими іменами яскравою зіркою сяє ім'я **Ганни Світличної**.

Ганна Світлична — особистість в українській літературі феноменальна. Життя її гідне захоплення. На життєвому рушничкові цієї дивовижно мужньої жінки, на жаль, дуже багато темних тонів. Із п'ятдесяти шести прожитих років сорок дев'ять Світлична була прикута до ліжка тяжкою хворобою. З її чистих, пронизаних сонцем та любов'ю до людей поезій, навряд чи хто з непосвячених у цю долю сказав би, що їх авторка стільки років провела у чотирьох стінах. У всіх своїх книжках Ганна Світлична, за її власним висловом, „прагла навшпиньки дістати високості неба”. Це їй вдалося.

Тендітні крильця піднімали її щоденно з безодні розчарування, рятували від відчаю та зневіри. Її крила - прекрасна і світла **ПОЕЗІЯ**.

1. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКУ

Кожна група отримала випереджувальні завдання:

(ознайомилися з життєвим шляхом письменниці; опрацювали критичні статті зі збірки наукових праць «Український смисл»; фотокореспонденти шкільної газети «Джерело» створили ментальну карту до образу Ганни Світличної.; декламатори поезій ознайомилися з її поезією, улюблені вірші вивчили напам'ять)

2. СПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Повідомлення учнів про життя і творчість Ганни Світличної.

1-й учень. Народилася поетеса Ганна Світлична в місті Павлограді 1939 року, а пішла з життя 1985 року. Між цими датами життя мучениці і борця, згорьована доля інваліда з дитинства та велике протистояння духу, що живе, бореться і перемагає тілесну неміч, біль. Чи не найбільше доля Ганни Світличної перекликається з долею Лесі Українки, яку теж, ще в дитинстві, спіткала невиліковна важка хвороба. Як і Леся, вона перенесла багато операцій, але так і залишилася паралізованою, ледь ворушилися лише кісті рук. Залишившись навечно в тілі дитини, Ганна змогла зростити свою душу, свій

талант, бо шукала шлях і своє місце в житті. Вона усвідомлювала, що випала їй доля поета - борця, брала за приклад життя Лесі Українки. Послухайте вірш Г.Світличної «Лесі Українці»

2-й учень. Але спершу все було добре, і на страшне лихо, що вже підкрадалося, ще не було навіть передчуття. Зростала Ганна в трудовій, майстровитій сім'ї. Її дід до 1917 року був знаний на всю Катеринославську губернію майстер. Виготовляв скрині - чорні, лаковані, з малюнками. Скрині йшли нарозхват. Батько письменниці - Павло Матвійович - теж виготовляв скрині.

Лихо з Ганнусею трапилося 1945-го року. Спершу заболіла голова, підскочила температура, дівчина злягла. Думалось: день-два, тиждень - і мала стане на ноги. Не стала...У довідниках можна прочитати, що *поліомієліт - гостре інфекційне захворювання, що уражає переважно центральну нервову систему. Збудник - нейротропний вірус, перебіг поліомієліту може бути і з паралічем, і без. Хворіють здебільшого діти віком від 6 місяців до 5 років.*

Ганнуса захворіла у сім років. Злягла. Ні ноги, ні спина їй більше не корилися, руки теж. Ріст припинився. Про те, що можна ходити й бігати, дівчинка мусила забувати. А втім, казали лікарі, такі довго не живуть, максимум десять років. Коли Ганнусі не виповнилося й тринадцяти, трапилося ще одне горе - пішла з життя мама. Доля наче випробовувала її на міцність. Батько, аби не бути удівцем, оженився вдруге. Прийшовши в сім'ю Павла Світличного, мачуха доглядала його дочку, як рідну. Ганна ж до останньої миті свого життя (померла вона в 56 років) була прикута до ліжка. Лежала непорушно, хіба що ледь-ледь ворушилися кисті рук.

3-й учень. Ганна опанувала шкільну програму вдома, закінчила три курси Харківського університету. Це було поза межею можливого. Знайомі захоплювалися її силою волі, вважали це подвигом духу, а вона, переборюючи біль, продовжувала працювати над собою, бо розуміла, що це єдиний шлях, що веде її до людей.

Життя минало в чотирьох стінах - домашніх або в лікарнях. Зв'язок зі світом - радіо, телебачення, телефон. Телефонний апарат стояв на спеціальній

підставці. Коли він дзвенів, брала мотузочку, що лежала в неї на грудях (другий її кінець був прив'язаний до телефонної трубки) і повільно-повільно, неслухняними пальчиками, тягла до себе трубку. І треба було терпляче чекати, поки вона якось притулить її до вуха. Голосок - тихий, дитячий, тож доводилось напружувати слух, аби почути слова.

4-й учень. Вірші почала писати в дев'ятнадцять років. Сталося так, що в Павлоград приїхав з Дніпропетровська поет Павло Кононенко, котрий тільки-но повернувся зі сталінських концтаборів, де відбув сімнадцять років.

Приїхав збирати матеріал про місцевого поета-підпільника Миколу Шутя, страченого німцями. Прочитав у газеті вірші не відомої йому Ганни Світличної. Відразу ж розшукав авторку, прийшов у її хатину, побачив прикуту до ліжка. Вона дивилася на нього, як на несподіваного свого рятівника, посланого Богом. Павло Трохимович був хворий, немолодий, ходив, спираючись на палицю. Побачивши, в якому стані дівчина, відразу ж удав, що все добре. Ганна все зрозуміла, усміхнулася - і вони одразу ж знайшли спільну мову. Відтоді Павло Трохимович допомагав Світличній чим міг, бо вона для нього стала немовби рідною дочкою: друкував її вірші у пресі, писав листи, розповідав про неї у видавництві "Промінь", запланував першу збірку віршів "Стежки неходжені весняні", що вийшла з його ж таки передмовою. Так Україна дізналася про появу поетеси Ганни Світличної.

5-й учень. Колись у поетеси спитали, що її покликала до поезії, і вона відповіла так: *«Роздуми. Мої щоденні й щонічні роздуми, які мені дали жити на спині у нерухомому, безпомічному стані. Хотіла бути корисною людям... Яюсь я підслухала розмову лікарів: вони дивувалися, що я все живу й живу. За медициною, я не могла так довго жити — хіба що якийсь там десяток літ. А я жила, наперекір усьому і десять літ, і двадцять, і тридцять, і сорок... А тримала й тримає мене в цьому світі лише поезія - подруга моя, сестра, мати, спасителька моя у царстві людей. Без неї зачахну, як рослина без води. Та ще тримає мене віра у людей, у добрий світ.»*

Поетеса швидко стала відомою. Про неї почали писати, її охоче

друкували, видавали збірку за збіркою. А твори виходили гарні. За збірку "Літозбір" присудили премію ім. М.Островського.

Учитель: Наші кореспонденти запросили на урок сучасного українського письменника, який особисто був знайомий із Ганною Павлівною. **Це Валентин Лукич Чемерис.**

Кореспондент : Доброго дня, Валентине Лукичу. Ми запросили Вас на урок, присвячений творчості Ганни Світличної, бо знаємо, що Вам пощастило особисто спілкуватися з поетесою.

Письменник: Добридень. Я тішусь тим, що творчість Ганни Світличної цікавить молоде покоління читачів. 2014 рік на Павлоградщині - рік Ганни Павлівни Світличної. У квітні 2014 року їй виповнилося б 75 років. Перечитуючи написане поетесою і переосмислюючи життєвий шлях цієї жінки, я переконався, що пам'ять про неї не потребує від нас жалю до її долі, а потребує поваги до її сили та уваги до слова. Ця жінка була велетнем духу. Вона цінувала кожную прожиту мить. Адже життя, хоч би яким воно було тяжким і безнадійним, усе ж таки дається лише один раз, і його треба прожити з гідністю, як казав Микола Островський, з якого вона брала приклад, а потім отримала премію його імені.

Кореспондент: Якою Вам запам'яталась Ганна Світлична?

Письменник: Зовні завжди витримана, привітна, а що було на душі - то вже її таємниця.

Бувало, йдемо до неї - осінь, дощ, світ сірий, одноманітний, на службі непереливки, - сядеш біля ліжка і починаєш удавати бадьорість, аби її не засмутити. А вийдеш і справді збадьореним - Ганнуся своїм оптимізмом будь-кому могла настрій вирівняти. Життя у неї - суцільна мука. Я бачив, як вона писала: на грудях дощечка, на дощечці папір і неслухняні пальці обережно тримають олівця... Більше писала подумки, безсонними ночами, коли з усіх боків у північній обступали безнадія і відчай.

Кореспондент: Напевно, поряд з Ганною Світличною завжди були рідні люди?

Письменник:Так. Ганною Павлівною опікувалися мачуха, брат, батько. Одне з найсвітліших почуттів людини - любов до матері. У Світличної було дві мами. Рідна, що пішла з життя Ганни, коли вона була ще дитиною, і друга мати, що вийшла за її батька- фронтовика і не побоялась клопоту доглядати за паралізованою дитиною. Ганна знала, як ніхто, що важить материнська любов і як людині було б без неї, тому й написала прекрасну поезію «Доки живі ще ваші матері».

Учень декламує поезію «Доки живі ще ваші матері».

Учитель: А вірш « *А що мені, мамо, лихо!*» можна вважати життєвою програмою Ганни Світличної, так само, як вірш Лесі Українки «Contra spem spero!»

Кореспондент: Ми знаємо, що найвірнішим другом, надійним крилом для Ганни Павлівни був її батько - Павло Матвійович.

Письменник: Він привозив Ганнусю в машині до Дніпропетровська. Непримітний "Запорожець" зупинявся на проспекті К.Маркса, біля будинку, де розташувалася обласна письменницька організація. Пригадую, тоді були теплі літні дні, вона лежала в машині на спеціально змонтованому ліжечку, ми говорили з нею через віконце.

У 1989 році ми з колегами приїхали привітати Ганну Павлівну з п'ятдесятиріччям. У ювілярки було повно гостей і квітів. "Тільки шкода, що тато в лікарні, - зітхнула поетеса. - А я так хотіла, щоб сьогоднішній день тато був зі мною..." Через кілька хвилин мене покликали в сусідню кімнату і пошепки сказали: "Щойно в лікарні помер батько Ганни Павлівни, але їй про це - ані слова. Завтра скажемо, а сьогодні хай хоч п'ятдесятиріччя своє відзначить".

І ми відзначали полудень її згорьованого віку. Силоміць веселилися, зичили, як водиться, літ іменинниці. Поетеса якось дивно поглянула на мене і, вибравши мить, шепнула: "Валентине, підійдіть, прошу вас, ближче. Щось у ваших очах майнуло таке. Щось сталося?" Тут гості дружно загаласували і

відволікли її увагу . Про смерть батька Ганнуся дізналася вже другого дня, і то був для неї ще один удар немилосердної долі.

Кореспондент: Батькові Ганна Павлівна присвятила декілька віршів. Один з них прозвучить сьогодні.

Звучить поезія «Осколки».

Кореспондент: Про сенс життя у поетеси багато віршів. Один з моїх улюблених «Тоді життя твоє - не випадковість».

Звучить поезія «Тоді життя твоє - не випадковість».

Учитель: Творчість, а зокрема поезія - це звернення найвідповідальніших, найталановитіших представників епохи до сучасників і нащадків. Поети мають дар передати враження від усього, що їх оточує, зазирають туди, куди звичайна людина не бачить. Для того щоб, поринувши у дивовижно-прекрасний світ майстра слова, зрозуміти усе емоційно-образне багатство твору, почути думки та прагнення автора, потрібно осягнути світоглядні засади його творчості. Як відомо, світогляд формується під впливом культури епохи і протягом життя може змінюватися. Пізнати естетико-світоглядну позицію Ганни Світличної, дізнатися, хто допоміг відшукати їй свій шлях і місце в житті, нам допомогли критичні статті зі збірки наукових праць «*Український смисл*».

При вивченні матеріалу ви використовували стратегії «*Ситуативна задача*» та «*Бортовий журнал*». Учні 1 групи працювали зі списком у графі «*Припущення*». Прочитавши статті, інші учні (2 та 3 групи) заповнили праву колонку бортового журналу. Четверта група працювала за технологією «*Ситуативна задача*». (Завдання 2,11, 14, 20, 24, 29) Обговоріть відповіді у групах, зробіть висновки. Керівник кожної групи повідомить результати роботи класу.

Робота в групах. Обговорення результатів.

Учитель: Найвеличніше з почуттів - почуття Любові. Воно підносить, ушляхетнює людину навіть тоді, коли несе страждання. І це почуття прагне

висловлення. Ось чому кохання дуже часто дає поштовх до творчості, до самовираження. Послухайте прекрасні рядки любовної лірики поетеси

Звучать поезії «Я вас кохала? У яким столітті?...» та «Докінчилася вистава».

1-й учень: Коли Світлична стала відомою, у неї зажеврила надія на порятунок. Ні, не на те, що вона буде ходити, але що сидітиме - так, обережно їй обіцяли. Лікарі хотіли наростити м'язи і посадити. Хай і в ліжку залишиться, але ж не лежатиме! О, як вона мріяла бодай про це! Не дуже багато вона просила у долі. Не збулося... Кілька важких операцій зробили фахівці, операції болючі, тяжкі. Не з'явилися м'язи, руки-ноги так і лишилися їй непідвладними. Вона все зрозуміла і приречено мовила: "Досить! Медицина на мені потренувалася, рештки сил берегтиму для себе. Мені ще треба жити й писати, у мене стільки задумів - життя не вистачить.» І як відповідь немилосердній долі звучали її рядки:

Та знай: хто лічбу своїх літ юначих
По знаках сумних розпочне вести,
Той серце намарне своє позначе
Зарубкою неправоти .

2-й учень: В останні роки свого життя Ганна Світлична писала оповідання, друкувала в дніпропетровському часописі "Борисфен", казала, що працює над біографічною повістю - про діда Матвія та його золоті скрині. Вона ніколи не скаржилась на долю.

Живу як всі. Своїх невдач не лічу.

Святкую мить. Прожити кожену мить...

Учитель: Словники тлумачать слово "горе" як "*душевні переживання, печаль, смуток.*» У житті це почуття ніякими словами не передаси.

Її не стало вранці 11 листопада 1995 року - пішла на вічний спочинок.

Прощалися павлоградці з поетесою в міському Будинку культури. На могилі поставили звичайну гранітну брилу й викарбували лаконічно: "Поетеса Ганна Павлівна Світлична".

17 квітня 2014 року у читальному залі Павлоградської міської бібліотеки відбувся літературно- музичний вечір «Сто червнів у мені цвіло, сто скрипок у мені бриніло» з нагоди 75 - річчя Ганни Павлівни Світлічної. У затишному, святково оформленому залі зібралися шанувальники невмирущого таланту поетеси, жінки-легенди, людини-епохи, літературної святині Придніпров'я. У день світлої пам'яті поетеси прийшли земляки, поети, колеги по перу, громадськість міста поклонитися, віддати шану, повагу дорогій землячці, принесли улюблені квіти. Нехай і ваша пам'ять збереже її ім'я та світло поетичних рядків.

Звучить вірш Г.Світлічної «Повториться із кокона мотиль»

V. Закріплення вивченого.

Учитель: Що допомагало Ганні Світличній жити і завжди підтримувати бадьорість духу? Що було її крилами?

Метод «Мікрофон»

Повернемося до питання, на яке давали відповідь на початку уроку.

Людське життя - це ДОЛЯ чи ВОЛЯ?!

Чи змінилась ваша позиція. Обгрунтуйте.

Учитель: О.Генрі стверджував: «Треба прагнути бути людиною, незважаючи на всю жорстокість навколишнього світу, і це можливо».

Діти, чи погоджуєтесь ви з думкою американського письменника? Дайте відповідь, використовуючи «Метод Прес».

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

Людина завжди прагне щастя. Але не кожна робить усе для того, щоб бути щасливою. На початку уроку ми порівнювали життя з картиною. Кожна картина обрамлена в рамку. Вона оберігає картину від ушкоджень, має також естетичну функцію. Рамки бувають будь-якого кольору, форми.

Деякі зроблені з коштовного матеріалу, а деякі з підручних засобів. Одні міцні та пишні, інші тендітні та непоказні. Рамку можна порівняти з долею людини, а саму картину - з волею.

Якщо ж не докладатиме особливих зусиль, зупиниться у розвитку, недолуге його творіння не врятує навіть пишна, коштовна рамка.

Грузинський поет 12 століття Шота Руставелі стверджував: «**Розумний змагається з долею, дурний сумує.**»

У творах Ганни Світличної, з якими ми щойно познайомилися, йшлося про її мрію досягнути навколишній світ, зрозуміти його, жити з ним у гармонії. «Крилатість» доступна всім людям, але не всі можуть літати. Усе залежить від вибору людини. Деякі через лінощі, небажання боротися з життєвими труднощами ніколи не піднімуться над буденністю, дріб'язковістю, сірістю. Але, на щастя, є інші. Завдяки їх мужності, розуму, бажанню пізнати світ, підкорити невідоме й відбувається прогрес людства. Пам'ятайте:

Тоді життя твоє — не випадковість,

Тоді твій день — не сума співпадінь,

Якщо душа, немов сторінка повісті, Вся — з відкриттів і світлих озорінь.

А в серці сум лише як тінь від крил.

VII. ОГОЛОШЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

УДК 159.954:373.2.091.33-027.22

Педагогічні науки

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ

*Джеджера К. В.,
доцент*

*Шостак І.М.
студентка педагогічного факультету
Рівненський державний
гуманітарний університет
м. Рівне, Україна*

До числа актуальних освітніх завдань сьогодення належить виховання творчої особистості, спроможної самостійно приймати нестандартні рішення,

здійснювати вільний вибір, творчо мислити, гнучко реагувати на зміни обставин. Наявність творчого ресурсу утворює передумови для забезпечення конкурентоспроможності особистості в динамічному соціальному просторі, посилення її внеску у духовне і матеріальне вдосконалення суспільства. Адже, як слушно стверджує А. Маслоу, «лише гнучка, творча особистість може впевнено та безстрашно подивитися в обличчя новизні» [1, с. 41].

На думку дослідників (С. Коновець, В. Моляко, В. Рибалка, Н. Рождественська, І. Середа), одним із важливих потенційних джерел розвитку творчої особистості є наявність у неї творчих здібностей – здатності «породжувати нові, оригінальні ідеї, ефективно вирішуючи проблемні ситуації» [2, с. 113]. При цьому, як стверджують Т. Артем'єва, В. Дружинін, Р. Немов, А. Петровський, Н. Пов'якель, Б. Теплов, розвиток цих здібностей стає можливим у діяльності. За словами А. Петровського, «здібності можуть бути виявлені лише в діяльності, яка не може здійснюватись без цих здібностей» і розвиваються завдяки опануванню знаннями, уміннями та навичками, суттєво важливими для певної діяльності [3, с. 470-471].

Актуальність зазначеного питання зумовила увагу до нього з боку дослідників у галузі дошкільної педагогіки, котрі нерідко аналізують можливості формування творчих здібностей дошкільників засобами дитячої гри як провідної діяльності у цьому віці (О. Андрощук, Л. Венгер, П. Зінченко, С. Новосьолова, О. Передерій, Л. Шульга). З погляду дослідників (В. Моляко, О. Музика, О. Передерій), гра є тією передумовою оволодіння дитиною продуктивних видів діяльності, яка найуспішніше стимулює розвиток її творчих здібностей, оскільки, як слушно зазначає О. Передерій, є природним джерелом «позитивних переживань, задоволення, радості, адже через неї можна з легкістю пізнавати життя, довкілля, близьке оточення, предмети і явища» [4, с. 163].

У контексті творчого розвитку дошкільників доцільним є їх залучення до сюжетно-рольових ігор, в яких відтворюється та вдосконалюється досвід опанування соціального простору. Основу сюжетно-рольової гри складають уява, фантазія і творчість дитини – вона сама створює сюжети і образи,

комбінуючи і поєднуючи те, що спостерігала і переживала з тим, що їй читали або розповідали [5] чи з тим, про що вона мріє.

Ефективність використання сюжетно-рольової гри з метою розвитку творчих здібностей пов'язана з тим, що вона забезпечує так звану рекомбінацію дійсності – впровадження нових взаємозв'язків між відомими знаннями, образами, уявленнями тощо, що є, як стверджує С. Коновець, одним з найрезультативніших підходів до здійснення творчого процесу [6, с. 44].

Оскільки джерелом сюжетно-рольової гри є дійсність, а передусім діяльність дорослих та відносини між ними, то однією з необхідних педагогічних умов її виникнення є ознайомлення дітей зі світом дорослих, збагачення знаннями про людей та їх діяльність і взаємини, способи дій з предметами, моральні аспекти поведінки (А. Бурова, Н. Волкова, Н. Гавриш, О. Низковська, Г. Тарасенко). Відтак організація сюжетно-рольової гри вимагає багатоаспектної і кропіткої попередньої роботи. Для ознайомлення дітей з предметним і соціальним довкіллям необхідними є спостереження, екскурсії, читання художньої літератури, перегляд віде- та мультфільмів, телепередач, залучення до трудової та художньої діяльності, показ способів виконання дій та зразків поведінки, залучення до виготовлення ігрових атрибутів тощо.

Для виникнення та розгортання гри важливим є забезпечення такої педагогічної умови, як створення відповідного предметно-ігрового середовища для відтворення цього світу (Л. Артемова, А. Богущ, К. Крутій, Д. Менджерницька, С. Новосьолова) – спеціально організованого та предметно наповненого ігрового простору (іграшки, предмети-замінник, копії, моделі, макети, ігрові атрибути), який, за словами С. Новосьолової, має відповідати віковим особливостям та ігровим інтересам дітей і водночас – бути спрямованим на зону їх найближчого розвитку [7, с. 25].

Ефективність розвитку творчих здібностей дошкільників засобами сюжетно-рольової гри також залежить, на наш погляд, від уміння педагога передати досвід творчої діяльності у спільній діяльності з дітьми з виготовлення ігрових атрибутів, обговорення сюжетів гри та послідовності

ігрових дій і подій, добору необхідного ігрового матеріалу, побудови ігрових відносин, виконання ролей. При цьому важливим бачиться відмовитись від надмірної опіки та негативної оцінки дитячої творчості, заохочувати дітей до активних творчих пошуків, вільного виявлення своїх думок і пропозицій, привчати бачити «нове у відомому, знаходити у навколишньому дивне, незвичайне, чарівне, дивовижне ... розвивати в дітей почуття нового, стимулюючи творчу активність» [4, с. 164].

Для того, щоб розвинути творчі здібності вихованців, вихователь сам має бути творчою особистістю: володіти творчою уявою і фантазією, бути сприйнятливим до нового, активним, ініціативним, оригінальним, оптимістичним, схильним до випробувань, комбінування та пошуків нестандартних рішень.

Викладене дає змогу зробити висновок, що формування творчих здібностей дошкільників у сюжетно-рольовій грі буде ефективним за умови ознайомлення дітей з предметним та соціальним довкіллям, накопичення вражень від про нього, що може спонукати до відтворення у грі та становити основу для створення ігрових сюжетів та побудови ігрових відносин; створення предметно-ігрового середовища, що забезпечує необхідними засобами гри; співпраці та співтворчості педагога з дітьми, що утворює можливості для засвоєння дітьми досвіду творчої діяльності.

Література:

1. Маслоу А. Психология бытия /А. Маслоу. – М. : «Рефл-бук» ; «Ваклер», 1997. – 304 с.
2. Серeda І. О. Творчі здібності людини: визначення, сутність, структура / І. О. Серeda // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 4. – С. 110–113.
3. Петровський А. В. Способности / Введеный в психологию / под. общ. ред. проф. А. В. Петровського. – М. : Академия, 1996. – 496 с.
4. [Передерій О. Л. Засоби формування творчих здібностей дітей дошкільного віку у світлі сучасних освітніх реформ / О. Л. Передерій // Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2019. – Вип. 66. – С. 162–165.](#)

5. Сліпченко Л. І. Організація сюжетно-рольової гри з дітьми / Л. І. Сліпченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://vseosvita.ua/library/organizacia-srg-z-doskilnikami-metodicnij-posibnik-76081.html>

6. Коновець С. В. Творчий розвиток учителя образотворчого мистецтва : монографія / С. В. Коновець. – Рівне : Волинські обереги, 2009. – 384 с.

7. Новоселова С. Л. Развивающая предметная среда: методические рекомендации по проектированию вариативных дизайн-проектов развивающей предметной среды в детских садах и учебно- воспитательных комплексах / С. Л. Новоселова. – М. : Центр инноваций в педагогике, 1995. – 74 с.

Педагогічні науки

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Дяченко Ю.О.,
студентка VI курсу Педагогічного інституту
Київського Університету імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

В даний час вивчення іноземних мов, особливо англійської, стає необхідним компонентом інтелектуальної та практичної діяльності більшості людей. Успіх в оволодінні англійською мовою багато в чому залежить від методики роботи вчителя, його вміння використовувати різні сучасні технології в контексті вирішення освітніх завдань.

Одна з умов успішного спілкування іноземною мовою – якісно сформовані лексичні навички, які є важливим компонентом змісту навчання іноземної мови. Великий обсяг інформації, який необхідно засвоїти учням, спонукає шукати нові, більш ефективні прийоми, засоби навчання, які дозволили б подати інформацію яскраво, доступно і емоційно, для того щоб вона легше сприймалася і краще запам'ятовувалася учнями. Вирішенню цієї

проблеми сприяє застосування мультимедійних технологій в процесі формування лексичних навичок учнів.

Дослідження педагогічних і методичних аспектів використання мультимедійних технологій у навчанні англійської мови, що висвітлили у своїх працях Ю. Галон, В. Ляудіс, Е. Носенко, О. Палий, Я. Романенко, О. Суховірський, О. Шиман, В. Шакотько, М. Коллінс, А. Томпсон та інші, дозволяють стверджувати, що застосування мультимедійних технологій для формування лексичних навичок має великий потенціал.

Практика показує, що в початковій школі постає проблема підвищення ефективності навчання лексиці. Це викликано тим, що в учнів накопичується певний лексичний запас, їм стає все важче запам'ятовувати нові слова і зберігати їх в пам'яті. Починається процес забування лексичних одиниць. У зв'язку з цим страждає якість мовлення (як усного, так і письмового), так як воно знаходиться в прямій залежності від сформованих лексичних навичок. Крім того, розширюється коло ситуацій спілкування, що вимагає більшого обсягу лексичних одиниць і краще сформованих лексичних навичок [2].

Таким чином, зростає необхідність збільшення словника учнів, більш якісного запам'ятовування і збереження лексичних одиниць в пам'яті кожного учня і організації більш інтенсивного тренування в їх вживанні.

Процес оволодіння іншомовною лексикою охоплює багато компонентів: вступ, пояснення, різноманітні вправи для тренування і застосування, контроль за процесом формування лексичних навичок. Ознайомлення з лексичними одиницями включає розкриття форм, значення і вживання слова. При використанні мультимедійних технологій, таких як слайди, анімаційні відеоролики, прослуховування аудіо відбувається формування звукового образу цих слів [3].

Мультимедійні презентації орієнтовані на різноманітність форм пізнавальної діяльності та диференційовану роботу учнів. Вони дозволяють використовувати велику кількість ілюстративного матеріалу, інтенсифікувати урок, виключивши час написання матеріалу на дошці, залучити учнів в

самостійний процес навчання. Використання мультимедійних засобів навчання розширює можливості мислення школярів, підвищує мотивацію учнів. Таким чином, мультимедійні засоби є ефективним помічником, що дозволяє підвищити якість навчання і ефективність контролю, відкриває нові можливості в навчанні іноземної мови учнів молодших класів.

Вивчення специфіки формування лексичних навичок, особливостей психічного розвитку молодших школярів і їх пізнавальної діяльності, розгляд особливостей лексичних одиниць, що засвоюються учнями початкових класів, показують, що для успішного формування лексичних навичок у молодших школярів потрібно:

- забезпечення багаторазового повторення лексичного матеріалу кожним учнем і збільшення обсягу тренування;
- використання різних видів наочності;
- здійснення предметних дій з лексичними одиницями;
- індивідуалізація навчання лексиці;
- забезпечення негайного зворотного зв'язку, своєчасного контролю та корекції при виконанні письмових лексичних вправ [5].

На сучасному етапі навчання англійської мови вчителю важко дотримуватися перерахованих вище умов внаслідок недостатньої кількості часу на уроці, що відводиться на формування лексичних навичок, великій наповнюваності класів, нездатності обробити велику кількість інформації, неможливість забезпечити багаторазове повторення лексичного матеріалу в потрібному обсязі кожним молодшим школярем.

З нашої точки зору, саме мультимедійні технології є одним з найбільш ефективних засобів підвищення ефективності процесу формування лексичних навичок у молодших школярів.

Щороку з'являються нові мультимедійні засоби, покликані полегшити роботу вчителя і зробити її більш ефективною. Мультимедійні засоби значно полегшують сприйняття учнями нового лексичного матеріалу, однак для цього необхідно розкрити умови та особливості їх застосування.

Учитель повинен впроваджувати мультимедійні засоби в навчання за допомогою ідентифікації навчального стилю своїх учнів. Співвідносячи метод роботи в залежності від складності завдання і індивідуального рівня учнів. Ефективними в застосуванні будуть мультимедійні засоби, які не просто складаються з різних форм представлення інформації, але і структуровані послідовно і логічно [4].

Безперечною перевагою використання мультимедійних засобів є створення мотивації і інтересу учнів, що стимулює їх на навчальну діяльність. Мультимедійні засоби враховують особливості дітей молодшого шкільного віку. Будь-який мультимедійний засіб (мультимедійні презентації, мультимедійні ігри, зображення, відео-матеріали тощо) має в основі ігровий момент, який так необхідний молодшим школярам [1].

Мультимедійні технології сприяють швидкому запам'ятовуванню лексичних одиниць, проте не варто забувати, що завдання вчителя – домогтися засвоєння програмного матеріалу в повному обсязі кожною дитиною. Різноманітні програми допомагають вибудувати індивідуальну траєкторію вивчення предмета, з огляду на різний рівень підготовки школярів, відмінності в розвитку пам'яті, мисленні, уваги. В результаті велика частина учнів досить активно працює на уроці.

Таким чином, розробка та практичне використання мультимедійних засобів в процесі формування лексичних навичок учнів початкової школи вимагає врахування всіх аспектів методики навчання як системи, що представляє собою сукупність численних системних елементів, включаючи цілі, завдання, зміст, принципи, методи, форми і засоби навчання. Всі зазначені компоненти формують єдність освітньо-виховного процесу, сприяють досягненню головної мети організації навчання іноземної мови.

Вищесказане, на нашу думку, дає можливість констатувати очевидну необхідність подальшого вивчення організаційно-педагогічних умов формування лексичних навичок учнів початкової школи засобами мультимедійних технологій.

Література:

1. Дмитрук О.П. Особливості застосування мультимедійних курсів у навчанні дітей англійської мови на початковому ступені [Електронний ресурс] / О.П. Дмитрук. –

Режим доступу: http://www.psyh.k.ua/Особливості_застосування_мультимедійних_курсів_у_навчанні_дітей_англійської_мови_на_початковому_ступені

2. Іванишина В. Психологічні передумови використання засобів зорової наочності для формування лексичних навичок монологічного мовлення на уроках англійської мови у початковій загальноосвітній школі / В. Іванишина // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Педагогічні науки. Випуск 85. Чернігів, 2011. – http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2011_85/Ivanysh.pdf

3. Кміть О., “Зміст інформаційної компетентності вчителя англійської мови початкової школи”, Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка, № 110, с. 222- 224, 2013.

4. Литвинова Т., Хижняк І. Методи використання мультимедійних презентацій у процесі підготовки вчителів початкових класів. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. 2015. с. 70–80. URL: http://pptma.dn.ua/files/2015/1/PDF_2015_1_Khyzhnyak_Lytvynova.pdf/

5. Романенко Я. В. Використання мультимедійних технологій у вивченні англійської мови. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2004. №2. С. 41–43.

РЕАЛІЗАЦІЯ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ
СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ

*Євтушенко Вікторія
магістрантка 6 курсу
Київського університету
імені Бориса Грінченка*

Анотація. У статті розглянуто особливості реалізації суб'єкт-суб'єктній взаємодії в освітньому процесі університету.

Ключові слова: суб'єкт, взаємодія, освітній процес, суб'єкт-суб'єктній взаємодії.

Summary. The article deals with peculiarities of implementation of subject-subject interaction in the educational process of the university

Key words: subject, interaction, educational process, subject-subject interaction.

Актуальність та доцільність дослідження. На різних своїх етапах розвитку суспільства перед освітньою практикою, поставали проблеми трактування та обґрунтування загальних тенденцій чи окремих педагогічних явищ. Незмінною за сутністю, проте змінною за формами, змістом, цілями, та, останнім часом, ролями залишається проблема взаємодії педагога та здобувача у освітньому середовищі.

Педагогічна взаємодія як універсальна характеристика освітнього процесу, визначає не лише педагогічний вплив (суб'єкт-об'єктну взаємодію педагога та здобувача), а й відповідну реакцію здобувача на цей вплив. Саме зміна через взаємодію лежить в основі гуманістичної педагогіки. Так, О. Матвієнко трактує «педагогічну взаємодію» як «детермінований освітньою ситуацією, опосередкований соціально-психічними процесами зв'язок суб'єктів освіти, що веде до кількісних і/або якісних змін якостей і станів цих суб'єктів» [3].

Таким чином, здійснення педагогічної взаємодії залежить та впливає на суб'єктність її учасників і призводить до зміни їх попереднього стану.

Метою статті є обґрунтування особливостей реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі університету.

Аналіз публікацій. Ми можемо спостерігати як у другій половині ХХ століття зарубіжні (зокрема американські), радянські та вітчизняні науковці почали активно розробляти проблему взаємодії викладачів і студентів в різних аспектах. У першу чергу, це дослідження взаємодії як педагогічного спілкування, інструменту педагогічної діяльності (О. Бодальов, В. Кан-Калик, Н. Кузьміна, О. Леонт'єв та ін.). Особливу роль взаємодія педагога та здобувача посідає у дослідженнях педагогіки підтримки (фасилітації), що взяла свої витoki з гуманістичної психології (О. Бондаревська, О. Газман, О. Пехота, К. Роджерс, Б. Фішман та ін.). Як інтеракція, тобто навчання в малих групах («cooperative learning»), а також як організація освітнього співробітництва, педагогічна взаємодія фігурувала у дослідженнях Ел. Аронсон, Д. Джонсона і Р. Джонсона, В. Дьяченка, С. Кагана, Р. Славіна, Шл. Шарана Г. Цукермана, С. Якобсона та ін. Окрім того, взаємодія педагога і здобувача розглядається дослідниками як прояв педагогічної творчості та як сукупність педагогічних ситуацій [2].

Виклад основного матеріалу. Сучасна освітня парадигма зосереджена довкола понять свободи, гуманізму та людиноцентризму акцентує увагу на проблемі співробітництва суб'єктів освітнього процесу. Дослідження Horizon Higher Education 2018 визначає переосмислення ролей педагога в освітньому процесі як один зі складних навіть у визначенні викликів. Очікування щодо повсюдного використання викладачами інструментів ІКТ, методів та технологій активного навчання, що виникли внаслідок глобалізаційних трансформаційних процесів у суспільстві та четвертої індустріальної революції, вимагають від викладача виконання ролей провідника, фасилітатора, тьютора тощо [3].

У гуманістичній педагогіці суб'єкт-суб'єктна взаємодія виступає найвищим рівнем педагогічної взаємодії та визнається оптимальною в освітньому процесі. Побудований на засадах антропоцентризму, суб'єктний підхід не лише сприяє ефективному засвоєнню студентами знань та виконанню освітньої

програми, а й, через активну взаємодію між суб'єктами, сприяє їх взаєморозвитку та взаємозбагаченню.

Здійснення заходів щодо реалізації суб'єктного підходу в освітньому процесі сприяє залученню як студентів, так і викладачів до попередження, передчасного виявлення, обговорення та спільного вирішення існуючих в освітньому середовищі проблем. Ми можемо спостерігати залежність між якістю освіти та якістю взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Зокрема, дослідження зарубіжних вчених вказують на роль стосунків студента з професорсько-викладацьким складом у прийнятті рішення щодо передчасного відрахування за власним бажанням. Більше того, позитивні стосунки з викладачами впливають й на інші фактори, зокрема, відданість навчанню, академічні зусилля, мотивацію студентів, залученість, а також досягнення, інтелектуальний розвиток та інше [4].

Особливо гостро постає проблема співпраці викладача та студента. Задля того, щоб підготувати молодь до життя у сучасному суспільстві та успішної професійної діяльності, викладачу недостатньо бути лише ретранслятором досвіду людства та джерелом інформації щодо здійснення певної діяльності. Постійно адаптуючись до умов освітньої діяльності, запитів суспільства та потреб студента, педагог змушений шукати нові шляхи досягнення поставлених цілей та завдань у першу чергу через співпрацю зі студентом.

Водночас одним із головних завдань закладу вищої освіти є формування у здобувача світогляду, що у подальшому дозволить йому успішно здійснювати професійну діяльність. Становлення особистості студента, яке відбувається у закладі вищої освіти, напряду залежить від педагогічних впливів, здійснюваних викладачем у контексті провадження освітньої діяльності. «За дослідженнями А. Гогоберидзе, суб'єктна позиція у становленні послідовно проходить такі етапи:

- орієнтація суб'єктної позиції в умовах освіти;
- збагачення суб'єктної позиції студента умовами освіти, тобто, накопичення досвіду прийняття самостійних рішень, заснованих на особистісних смислах та становлення;
- реалізація суб'єктної позиції студента у процесі становлення нових умов

власної освіти, що самореалізовується студентом як процес особистісно-професійного становлення” [3].

Суб’єкт-суб’єктна взаємодія, згідно з аналізом наукової літератури, характеризується такими ознаками:

- здатність бачити, розуміти співрозмовника (особистісне орієнтування);
- рівність психологічних позицій суб’єктів процесу - домінування майбутніх інженерів-педагогів у спілкуванні неприпустиме, він повинен визнавати право іншої особистості на власну думку, позицію;
- активність усіх учасників взаємодії, за якої вони здатні виробляти свою стратегію, свідомо удосконалювати себе;
- емпатичність (проникнення у світ почуттів, переживань), готовність прийняти погляд іншої людини, спілкування за законами взаємної довіри, коли партнери вслухаються, розділяють почуття один одного;
- готовність прийняти співрозмовника, взаємодіяти з ним;
- нестандартність у прийомах спілкування - відхід від суто рольової позиції викладача [4].

Висновки. Отже, активна, цілеспрямована діяльність викладача на початкових етапах становлення суб’єкт-суб’єктної взаємодії зі студентом, наприклад, через роботу під час адаптації першокурсників до освітнього середовища, згодом трансформується в активність студентську, коли здобувачі починають свідомо впливати на освітній процес, висловлюючи власні судження та позиції, що сприяє їх професійному становленню.

Вищезазначене дає змогу стверджувати, що суб’єкт-суб’єктні відносини дозволяють враховувати особливості особистості суб’єктів взаємодії, створюючи всі умови для самореалізації обох сторін. При цьому всі розбіжності вирішуються шляхом сумісних зусиль. Надання переваги таким відносинам має ефективний результат.

Література:

1. Бондар А.Я, Журат Ю.В. Психолого-педагогічний аналіз проблеми суб’єкта та суб’єктності в процесі становлення професійної суб’єктності

майбутнього вчителя. *Наукові записки. Том. 149. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, 2013. с. 37-43. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2811/Bodnar_psykholoho_pedagogichniyi_analiz_problemy.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2. Ковальчук О. Основи психології та педагогіки : навч. посібник / Орія Ковальчук, Світлана Когут : [за заг. ред. Л. Ковальчук]. - Львів : Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. - 624 с.

3. Матвієнко О.В. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної взаємодії: [монографія] / О.В. Матвієнко. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – 384 с. (63)

4. Хоменко А. Суб'єктність як провідний принцип виховання особистості. *Педагогічні науки*. 2013. №3(59) - URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2628/1/Homenko.pdf>

Педагогічні науки

ОСОБЛИВОСТІ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ У МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Єрмак Катерина Вадимівна

магістр

Ніжинський державний

університет імені Миколи Гоголя

Анотація. У статті розглядається питання про становлення і розвиток смисложиттєвих орієнтацій майбутніх менеджерів, розкривається значення смисложиттєвих орієнтацій у професійній діяльності менеджерів, визначається місце професії менеджера в структурі сенсу життя. Автором представлені основні результати емпіричного дослідження, організованого з застосуванням методики «Смисложиттєві орієнтації» (в адаптації Д.О. Леонт'єва). В результаті дослідження виявлено, що в процесі професійного становлення уВУЗі відбувається формування змістовних орієнтацій, однак, сенс життя виражений не у всіх студентів навіть до закінчення вищого навчального закладу. Не

60

відбувається значного розвитку даного показника, хоча за окремими його компонентами спостерігається позитивна динаміка за такими параметрами смисложиттєвих орієнтацій: «цілі в житті», «процес життя», «локус контролю - Я». Автором наголошується на необхідності проведення спеціальних практичних заходів, спрямованих на розвиток змістовних орієнтацій студентів майбутніх менеджерів саме на IV курсі, коли студенти вже отримали достатню кількість управлінських знань, набули навичок і вміння управлінської роботи, які в подальшому могли вдосконалювати в процесі професійного становлення.

Ключові слова: сенс життя; життєві цілі; життєві цінності; ціннісні орієнтації; орієнтації особистості; спрямованість особистості; смисложиттєві орієнтації; менеджер; студенти менеджерів;

Постановка проблеми. Тема сенсу життя відноситься до вічних екзистенційних проблем людства і знаходиться в полі зору філософів, педагогів, психологів протягом всієї історії людства. Процеси набуття особистістю сенсу свого буття, вплив цього фактора на життя людини є актуальним предметом вивчення психологічної науки. Як відповідь на питання про сенс життя висуваються різні світоглядні концепції, і поки існує різноманіття філософських, релігійних та ідеологічних систем, навряд чи може бути знайдена однозначна відповідь на нього.

В даний час проблема пошуку і визначення сенсу життя набуває все більшого значення. Динамічні умови розвитку соціуму перетворюють життя людини в своєрідний технологічний комплекс, що складається з технології успіху, технології щастя, технології придбання матеріальних благ, технології поводження з людьми, технології взаємовідносин, технології досягнення впливу і влади, технології виховання [9]. Фактично ці технології захопили всі сфери життя і діяльності людини.

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються сьогодні в українському суспільстві, інтенсивні перетворення в галузі професійної підготовки, зміна життєвих цінностей, орієнтирів і смислів підвищують актуальність вивчення становлення, формування та розвитку смисложиттєвих орієнтації у студентів,

зокрема і майбутніх менеджерів. Уміння студента розібратися у власних життєвих стратегіях і співвіднести їх із самореалізацією в професії стає однією з найважливіших характеристик особистості. Смислжиттєві орієнтації особистості є продуктом системи відносин зі світом, з іншими людьми, з самим собою; їх формування є особливий період в онтогенезі, зміст якого відображається в становленні студента як суб'єкта власного розвитку, здатного усвідомлювати свої життєві цілі і визначати перспективи професійного зростання. Тому професійна освіта для майбутніх менеджерів стає тим середовищем, яке створює сприятливі умови для формування у них смислжиттєвих орієнтацій самовизначення і саморозвитку.

До професії менеджера сьогодні пред'являються особливі вимоги, оскільки основним інструментом його діяльності є сама особистість професіонала і її внутрішній управлінський досвід, робота в команді. Недостатня особистісна усвідомленість смислжиттєвих орієнтацій призводить до того, що процес професіоналізації і особистісний ріст залишаються спонтанними, а це позначається на ефективності майбутньої професійної діяльності та її детермінації сенсом життя сьогоденного студента.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню сенсу життя у вітчизняних психологічних дослідженнях присвячені роботи К.О. Абульханової-Славської, В.Г. Асєєва, Л.І. Божович, О.М. Леонтєва, Д.О. Леонтєва, С.Л. Рубінштейна, О.І. Іванова, А.В. Сірого, А.А. Фурмана, В.Е. Чудновського, М.С. Яницького та ін. Розроблено психологічні теорії, що пояснюють природу сенсу життя, його структуру, основні характеристики, функціональне призначення і т.д. У зарубіжних психологічних дослідженнях проблема сенсу життя висвітлювалася з позиції психоаналізу (З. Фрейд), аналітичної психології (К. Юнг), гуманістичної психології (А. Маслоу, К. Роджерс, та ін.). Однак залишаються недостатньо дослідженими питання, що стосуються змісту і формування смислжиттєвих орієнтацій у студентів, майбутніх менеджерів зокрема.

Метою статті є аналіз особливостей смислжиттєвих орієнтацій майбутніх менеджерів в процесі навчально-професійного становлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній психології сенс життя розглядається як регулятивне поняття, властиве будь-якій розвиненій світоглядній системі, що виправдовує і тлумачить властиві цій системі моральні норми, показує, в ім'я чого необхідна визначена ними діяльність [5, с. 374]. В.Е. Чудновський визначає сенс життя як «ідею, яка містить в собі за мету життя людини, «присвоєну» нею, що стала для неї цінністю надзвичайно високого рівня, втрата якої може привести до вирішення людини покінчити зі своїм існуванням на землі» [8, с. 52].

Проблема категорії «сенсу», незважаючи на відсутність однакового підходу до його розуміння і вивчення, найбільш детально розроблена Д.О. Леонт'євим. На його думку, сенс це «відношення між суб'єктом і об'єктом або явищем дійсності, яке визначається місцем об'єкта (явища) в житті суб'єкта. Суб'єкт виділяє цей об'єкт (явище) в образі світу і втілюється в особистісних структурах, що регулюють поведінку суб'єкта у відношенні до даного об'єкта (явища)» [3, с. 114].

Д.О. Леонт'єв виокремив шість видів смислових структур, припускаючи що вони є перетвореними формами життєвих відносин суб'єкта й відповідно становлять три ієрархічних рівні смислової регуляції життєдіяльності особистості. Особистісні смислові установки і смисли певної діяльності, формують першопочатковий ієрархічний рівень смислової регуляції. Смислові конструкти, мотиви й диспозиції створюють другий рівень. На найвищому, третьому рівні система смислового урегулювання будує цінності, які виступають сенсоутворювальними по відношенню до всіх інших структур [3].

Окрім означеного Д.О. Леонт'єв ввів дефініцію «смислова орієнтація», що також формує два рівні:

1) рівень найзагальніших смислових орієнтацій формує такі психологічні утворення як потреби, особистісні цінності, світогляд, сенс життя і самовідношення. Вони відповідають за критичні процеси зміни смислових орієнтацій шляхом вільного вибору або спрямованої на себе рефлексії і визначають лінії розвитку смислової сфери.

2) смисловий рівень - відносини особистості зі світом, виокремлені з їх змістовної сторони, і позначається поняттям «внутрішній світ людини». Тут здійснюється «утворення смислових орієнтацій» в процесі реальної життєдіяльності людини, реалізації її відносин зі світом [3].

Смисложиттєві орієнтації не вичерпуються однією, хоча б і дуже важливою ідеєю, метою життя, а являє собою структурну ієрархію «великих» і «малих» смислів. Ієрархія смисложиттєвих орієнтацій людини відноситься до особливим чином організованим цілісним багаторівневим системам, що включає в себе цілий ряд різних смислових структур[6, с. 25].

Як вказує В.Е. Чудновський, смисложиттєві орієнтації є проявом високого рівня сформованої спрямованості особистості, іншими словами - «смисложиттєвої спрямованості особистості», тобто такої структури особистості, в якій провідне місце займають мотиви пошуку людиною сенсу свого існування, побудови своєї долі [8].

Отже, дамо однозначні дефініції, які формують ідейно-мотиваційну структуру особистості. Сенс життя - це обрана особистістю найвища цінність або головна ідея, служінню якій людина готова присвятити своє життя. Набуття сенсу життя стає результуючою і спрямовуючою ідеєю свідомої діяльності особистості. Ця ідея (свідомий вибір найвищої життєвої цінності) формується в процесі розвитку особистості під впливом безлічі чинників, серед яких виділяються індивідуально-особистісні та соціально обумовлені детермінанти. У свою чергу, сама ідея про сенс життя є детермінантою формування смисложиттєвих орієнтацій, що підпорядковані мотиваційним тенденціям в смисловій сфері психології особистості.

Смисложиттєві цінності - це суб'єктивно обрані матеріальні і нематеріальні цінності, реалізація яких є одночасно детермінантою і функцією сенсу життя особистості. Такі цінності, як і цінності, що формуються під впливом інших факторів (фізіологічних, соціальних й ін. потреб), впливають на вибір особистістю сенсу свого життя.

Смисложиттєві орієнтації особистості є результатом системи відносин зі світом, з іншими людьми, з собою; являють собою цілісну систему свідомих і виокремлених взаємозв'язків, що включають осмисленість життєвих цілей,

здатність брати відповідальність за життя, впливаючи на її хід і відображають задоволеність особистості самореалізацією в житті.

Таким чином, основна мотивуюча ідея про сенс життя особистості і її смисложиттєві орієнтації та цінності перебувають у взаємозалежності і функціонують спільно як частини єдиної ієрархічної сенс-ціннісної структури[1, с.60]. У цій структурі формування сенсу життя неможливо поза впливом потреб, цінностей та орієнтацій нижчестоящого рівня, які, в свою чергу, також частково детерміновані зверху, тобто сформовані під впливом провідної ідеї про сенс життя. Сенс життя як найвища цінність або провідна мотиваційна тенденція, яка стоїть на чолі цієї динамічної системи, здатної змінюватися в часі.

Смисложиттєві орієнтації - це регулятори або механізми спрямованої діяльності людини як суб'єкта, як особистості. Вони являють собою узагальнену структурно-ієрархічну і динамічну систему уявлень, що є базовим елементом внутрішньої (диспозиційної) структури особистості, сформовану і закріплену життєвим досвідом індивіда в ході соціалізації і соціальної адаптації на базі індивідуально-типологічних особливостей, і є, таким чином, суб'єктивними складовими феномену сенсу життя.

Сучасна зміна професійних орієнтирів актуалізувала проблему становлення і розвитку смисложиттєвих орієнтації студентів в процесі навчання у вузі. Розвиток смисложиттєвих орієнтацій являє собою особливий період в онтогенезі, зміст якого відображається в становленні особистості майбутнього професіонала, як суб'єкта власного розвитку, здатного усвідомлювати свої життєві цілі і визначати перспективи професійного зростання. Тому освітнє середовище вузу є для студентів тим середовищем, в якому створюються сприятливі умови для розвитку і прояву виділених аспектів життєдіяльності особистості. Смисложиттєві орієнтації особистості займають в її структурі домінуюче становище, визначають динаміку життєвих цінностей особистості, а ступінь їх вираженості відображає загальну спрямованість особистості.

Недостатня сформованість смисложиттєвих орієнтацій призводить до того, що процес професіоналізації і особистісного зростання в вузі залишаються

спонтанними для студентів, що, в свою чергу, позначається на ефективності майбутньої професійної діяльності менеджера[7].

Сучасна система освіти орієнтує студентство на самостійне навчання і самонавчання, розвиток творчих здібностей. Це проявляється в узагальненні, критичному аналізі, виробленні знань на основі попереднього досвіду. Однак молодь не готова до таких індивідуальних кроків. Більшість не вміє самостійно виробляти судження, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, виявляти закономірності, логічно правильно мислити, чітко і переконливо формулювати свої ідеї, грамотно аргументувати висновки. Поряд з такими якостями, як підприємливість, креативність, діловитість, оперативність, життєвий оптимізм, тісно уживаються грубість, байдужість, лінощі, самовпевненість.

Аналізуючи тенденції зміни структури цінностей, варто відмітити, що в сучасній Україні відбулася їхня помітна модернізація. На 8-10% підвищилася поширеність таких цінностей суспільства, як свобода, незалежність, соціальна активність, ініціативність, в той же час знизилася поширеність цінностей традиційного суспільства - самопожертва, дотримання традицій, вільність [2, с. 28]. Такий аспект характеризує значну раціоналізацію смислів життєдіяльності наших сучасників. Вища школа в силу свого положення в інституційній системі не тільки розкриває перспективи отримання формальної освіти, а й виявляє сферу реалізації можливих життєвих стратегій індивіда, формування його людського капіталу. Гуманізація освіти формується як процес, в якому особливе місце відводиться формуванню ціннісносмислових утворень особистості і її духовно-культурного росту (І.М. Главатських, А.Г. Асмолов, Д. О. Леонтьєв, С.Л. Рубинштейн).

Професійна підготовка студентів повинна розглядатися як шлях до реалізації власного сенсу життя і гармонізації особистості. Саме пошук сенсу життя сприяє розвитку внутрішнього потенціалу особистості. Смесложиттєвіорієнтації є головним фактором, що сприяє соціально-психологічній адаптації студентів у період навчання.

Важливо розглядатисмесложиттєві орієнтації як особистісні утворення, що характеризують процеси самоактуалізації та самовдосконалення, які проявляють-

ся в ході реалізації сформованих індивідом онтологічних і професійно-діяльнісних стратегій. Нові пріоритети в системі цінностей, інтересів і соціальних норм у молоді дають основу для подальшого відображення їх у свідомості, поведінці, активності і в кінцевому рахунку в соціальному самопочутті. У цьому процесі величезну роль відіграють не тільки об'єктивно існуючі умови життєдіяльності, а й послідовна система утворення і пропаганди нових прогресивних цінностей.

У структурі смисложиттєвих орієнтацій майбутнього менеджера професійна діяльність може займати різне місце - бути провідним компонентом в структурі смисложиттєвих орієнтацій, або не бути головним сенсом життя. Професія менеджера, проте, займає досить значиму позицію в структурі смисложиттєвих орієнтації; нарешті, значущість професії менеджера може бути периферичним компонентом в структурі сенсу життя.

З метою вивчення особливостей динаміки смисложиттєвих орієнтацій студентів майбутніх менеджерів нами було проведено дослідження на факультеті психології та соціальної роботи, за спеціальністю «Менеджмент» в Ніжинському державного університету імені Миколи Гоголя, в якому взяли участь 60 студентів, з них 30 студенти II курсу і 30 студентів IV курсу. Емпіричне дослідження було організовано із застосуванням методики «Смисложиттєві орієнтації» (в адаптації Д.О. Леонтьєва)[4]. Статистична обробка даних проводилася з використанням U-критерію Манна-Уїтні. Середні показники і показники стандартного відхилення за параметрами тесту СЖО і курсу представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Показники основних параметрів тесту СЖО майбутніх менеджерів II-IV курсів (результати дослідження)

Групи/Шкали	Студенти II курсу	Студенти IV курсу
Цілі в житті	30,5±0,15	33,9±0,19
Процес життя	31,1 ±0,14	35,6±0,16
Результативність життя	21,2±0,17	25,6±0,20
Локус контролю «Я»	21,7±0,06	24,6±0,14
Локус контролю «Життя»	31,8±0,11	32,5±0,17
Загальний показник смислу життя	69,3±0,10	71,2±0,12

Загальний сенс життя характеризується найбільш високим рівнем в групі студентів IV курсу (показник 71,2±0,12), нижчим він є у студентів II курсу

69,3±0,10. Отримані відмінності не є статистично значущими за U-критерієм Манна-Уїтні.

Розгляд характеристик основних параметрів СЖО студентів майбутніх менеджерів дозволяє зробити наступні висновки. Отримані показники за шкалою «цілі в житті» характеризують значення, яке студент надає осмисленості цілей життя, отримані результати в групі студентів, що навчаються на II курсі (показник 30,5±0,15) свідчать про меншу зацікавленість студентами цієї групи цілями в своєму житті, швидше за все характеризуючи їх як зацікавлених життям в сьогоденні. Студенти групи IV курсу надають життю осмисленість, характеризуються спрямованістю в тимчасову перспективу (33,9±0,19). Відповідно спостерігається явна перевага в свідомості цілей в житті у студентів IV курсу в порівнянні зі студентами II курсу. Отримані значення на всіх трьох курсах є статистично значущими на рівні $p > 0,05$.

Бали групових показників за шкалою «процес життя» також істотно розходяться в результатах (показники 31,1±0,14 на II курсі і 35,6±0,16 на IV курсі). Такі дані свідчать про сприйняття студентами старших курсів свого життя як цікавим, емоційно насиченим і наповненим змістом. Показники результативності життя, або задоволеності самореалізацією відображають відчуття того, наскільки осмислено була прожите життя.

У студентів майбутніх менеджерів IV курсу високі показники, але не максимальні, отже студенти старших курсів вважають, що могли б зробити набагато більше, не залишаються задоволеним досягнутими результатами. Субшкала «Локус контролю - Я» (показує наявність свободи вибору відповідно до поставленої мети) дала такі результати: 21,7±0,06 в групі студентів II курсу, 24,6±0,14 в групі студентів IV курсу. Отримані дані свідчать про збільшення показників по параметру «Локус контролю - Я». Отже, студенти майбутні менеджери приймають відповідальність за свої дії і вчинки на себе і в період навчання у ВУЗі ступінь відповідальності рівномірно збільшується придбання управлінських знань.

За параметром «Локус контролю - Життя» (показує, якою мірою людина

може керувати своїм життям) характерно рівномірне збільшення показника від II до IV курсу: $31,8 \pm 0,11$ в групі студентів II курсу, і $32,5 \pm 0,17$ в групі студентів IV курсу. Студенти майбутні менеджери на всіх курсах беруть відповідальність за своє життя на себе, але вважають, що на їхнє життя впливають й інші фактори, не все залежить від них. Отримані відмінності не є статистично значущими за U-критерієм Манна-Уїтні.

Таким чином, смисложиттєві орієнтації студентів II-IV курсів характеризуються такими особливостями:

- смисложиттєві орієнтації студентів менеджерів, які навчаються на початкових курсах характеризується наступними показниками: надають життю осмисленість, спрямовані в тимчасову перспективу; сприймають своє життя як менш цікаве, емоційно ненасичене і з незначним змістом, що і проявляється в задоволеності досягнутими результатами в житті.

- смисложиттєві орієнтації студентів менеджерів, які навчаються на старших курсах характеризується наступними показниками: найбільша осмисленість цілей в житті; сприйняття випробуваними свого життя як цікаве, емоційно насичене і наповнене змістом; вважають, що могли б зробити набагато більше, жоден з них не залишається задоволеним досягнутими результатами.

Резюмуючи отримані результати дослідження смисложиттєвих орієнтацій студентів майбутніх менеджерів, можна зробити висновок, що в процесі професійного становлення відбувається розвиток змістовних орієнтацій, однак, сенс життя виражений не у всіх студентів навіть до закінчення навчання. За окремими компонентами смисложиттєвих орієнтацій спостерігається позитивна динаміка: «цілі в житті», «процес життя», «локус контролю - Я». Загалом, значущим аспектом управлінської підготовки майбутнього фахівця є становлення у нього смисложиттєвих орієнтацій і, перш за все, потрібна система такої підготовки [5]. Таким чином, необхідно проведення спеціальних заходів, спрямованих на розвиток змістовних орієнтацій студентів майбутніх менеджерів саме на IV курсі, коли студенти вже отримали достатню кількість

управлінських знань, набули навичок і вміння управлінської роботи, які в подальшому могли вдосконалювати в процесі професійного становлення.

Висновки. Теоретичний аналіз робіт вітчизняних і зарубіжних авторів, присвячених проблемі сенсу життя і змістовних орієнтацій, дозволив визначити поняття сенсу життя як одиницю свідомості і діяльності особистості, що характеризує її спрямованість, ставлення до світу, себе та інших людей. Смыслжиттєві орієнтації визначається, як стан спрямованості особистості на досягнення змістовних цінностей і сенсу життя. Вектор цієї спрямованості формує поточні завдання, діяльність особистості і в кінцевому підсумку впливає на ставлення до навколишнього світу, характер, поведінку і т.д. До професії менеджера пред'являються особливі вимоги, до самої особистості професіонала і її внутрішнього досвіду. Відповідно особливостей смысложиттєвих орієнтацій у майбутніх менеджерів відмічається спостерігається динаміка зміни в залежності від періоду навчання у вищому навчальному закладі: в процесі професійного становлення відбувається розвиток змістовних орієнтацій, однак, сенс життя виражений не у всіх студентів навіть до закінчення навчання. Необхідно проведення спеціальних заходів, спрямованих на розвиток змістовних орієнтацій студентів майбутніх менеджерів саме на IV курсі, коли студенти вже отримали достатню кількість управлінських знань, набули навичок і вміння управлінської роботи, які в подальшому могли вдосконалювати в процесі професійного становлення.

Література:

1. Главатських І. М. Психокорекція смысложиттєвих орієнтацій студентів Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер : Педагогічні науки. 2016. Вип. 1. С. 60-64.

2. Іванова О. В. Етапи дослідження психологічних особливостей розвитку смысложиттєвих орієнтацій у юнацькому віці. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. 2017. Вип. 5(2). С. 28-33.

3. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности: монография. М.: Смысл, 1999. 487 с.

4. Леонтьев Д.А. Тест смысложизненных ориентации (СЖО). М.: Смысл,

2000. 164 с.

5. Рубинштейн, С.Л. Основы общей психологии: монография. СПб.: Питер, 2015. 718 с.

6. Франкл, В. Человек в поиске смысла: монография. М.: Книга по требованию, 2012. 366 с.

7. Фурман А. А. Особистість у формовиявах смисложиттєвого зорієнтування. Психологія особистості. 2017. № 1. С. 77-82.

8. Чудновский, В.Э. Смыслжизненный аспект современного процесса образования. Вопросы психологии. 2009. №4. С. 50-70.

9. Яницкий, М.С. Ценностные ориентации личности как динамическая система: монография. Кемерово: Кузбассвузиздат, 2000. 204 с.

***Abstract.** The article is devoted to the peculiarities of the formation and development of life-orientations of future managers, reveals the importance of life-orientations in the professional activity of managers, determines the place of the manager's profession in the structure of meaning of life. The author presents the main results of an empirical study organized using the method "Meaningful Orientations" (adapted by D.O. Leont'ev). As a result of the research it is revealed that in the process of professional formation in the university there is a formation of meaningful orientations, however, the meaning of life is not expressed in all students even before graduation. There is no significant development of this indicator, although some of its components show a positive trend in the following parameters of meaningful life orientations: "goals in life", "process of life", "locus of control - I". The author emphasizes the need for special practical measures aimed at the development of meaningful orientations of students of future managers in the fourth year, when students have already acquired sufficient management knowledge, acquired the skills and management skills that could further improve the process of professional development.*

***Keywords:** meaning of life; life goals; vital values; value orientations; personality orientation; personality orientation; meaningful life orientations; manager; student managers;*

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ ЗАСОБАМИ МУЛЬТФІЛЬМІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Март'янова Т.О.,
студентка факультету
дошкільної і спеціальної освіти та історії
Єфименко Л.М.,
викладач кафедри теорії
та методики дошкільної освіти
Харківської гуманітарно-педагогічної академії
м. Харків, Україна*

Стрімкий розвиток інформаційних технологій в ХХІ столітті призвів до того, що довготривале занурення в медіасвіт стало невід'ємною частиною життя кожної сучасної дитини.

У зв'язку з цим виникла проблема стихійного й некерованого контакту дітей з медіа інформацією та відсутністю її педагогічного супроводу. За даними дослідження, мультиплікаційні фільми є пріоритетними у вихованні й навчанні дітей. Вони не випадково є улюбленими для дітей різного віку [3]. Яскраві, видовищні, образні, прості, ненав'язливі і доступні: все це є критеріями мультфільмів, які є близькими за своїми розвиваючими, виховними можливостями до казки, гри, живого людського спілкування. Персонажі мультиплікаційних фільмів демонструють дитині найрізноманітніші способи взаємодії з навколишнім світом. Вони формують у малюка первинні уявлення про добро і зло, еталони гарної й поганої поведінки.

У даний час перед суспільством надзвичайно гостро стоїть проблема морального виховання дітей різного віку. У багатьох дітей спотворені уявлення про моральні якості, такі як доброта, милосердя, великодушність, справедливість, співчуття, толерантність. Ми все частіше спостерігаємо приклади дитячої жорстокості, агресивності по відношенню один до одного, по відношенню до близьких людей. У сучасному суспільстві все рідше зустрічаються прояви любові та добра, співчуття. Діти все частіше не можуть

побудувати дружніх відносин, домовитися про спільні дії у грі та побуті. Проблема морального виховання знаходить відображення в дослідженнях Р. Буре, Н. Зоріної, С. Козлової, В. Сухомлинського, К. Ушинського [5, 6].

За дослідженнями експертів, у наш час достатньо високий ризик появи мультфільмів, які під поверхневими розвагами та веселощами приховують антиморальні стереотипи поведінки. Цей вплив займає значиме негативне місце у становленні дошкільника як особистості.

Тому, виходячи з цієї проблеми, ставлю перед собою наступні завдання:

- 1) виділити критерії відбору мультфільмів для вирішення моральних завдань;
- 2) вивчити можливості процесу педагогічного супроводу контакту дитини з мультфільмами.

Зазначимо, що О. Куніченко в якості критеріїв відбору мультфільмів з точки зору їх придатності для використання як засобу морального виховання дітей дошкільного віку виокремила наступні:

- вимоги до зорового ряду (відповідність відеоряду можливостям дитячого сприйняття: помірна швидкість подачі відеоматеріалу, помірна яскравість фарб, гармонія кольору).

- вимоги до звукового ряду (зрозуміла дитині лексика, відповідна її віку та словниковому запасу; емоційно забарвлена мова героїв, що підсилює смислове, чуттєве навантаження мультфільму).

- вимоги до сюжетної лінії (чіткість, простота, доступність сюжету; динамічний, експресивний розвиток сюжету; наявність кульмінаційних моментів; відсутність демонстрації небезпечних для життя і збереження здоров'я форм поведінки).

- вимоги до образу персонажів мультфільму (забарвленість, оригінальність, експресивність та індивідуальність уявлення героїв, яскравість характерологічних рис персонажів; переконлива демонстрація персонажем корисних звичок, необхідності виконання правил та норм поведінки;

благородство, відвага; успішність позитивних героїв як умова виникнення бажання дошкільника наслідувати їх).

- вимоги до моральної проблематики мультиплікаційного фільму (розвиток сюжету, що ставить дитину перед моральними проблемами, ситуаціями вибору і прийняття рішень; ідеї дружби, єднання, взаємодопомоги, добра і справедливості; формулювання у відкритій або прихованій формі моральних висновків)[8, с. 26].

Погоджуюсь, що саме за такими критеріями слід обирати мультфільми для дітей і тоді вони можуть виступати в якості засобу морального виховання дітей дошкільного віку й використовуватися у виховному процесі.

Відтак добрі мультфільми мають велике виховне значення. Вони вчать малюка дружити і співчувати, допомагати товаришам та захищати слабкого, бути щедрими, любити батьків, знаходити вихід з багатьох непростих ситуацій, позбавляють від дитячих страхів. У них дитина знаходить ще одне підтвердження того, що зло буде покаране, а добро завжди переможе. Через мультфільми дитина засвоює моделі поведінки, способи дій, вчиться, як можна домогтися свого.

Слід пам'ятати, що основна частина мозку, відповідальна за співпереживання, у маленьких дітей особливо нерозвинена. Співчуття та турбота - навички, яким потрібно вчитися. Не варто перебільшувати й глобалізувати егоцентризм, який наявний у дитини. Насправді, це досить типова поведінка - вважати себе першою і єдиною. Вона думає, що таким чином має більше шансів вижити [2, с 64].

Перегляд мультфільмів може допомогти виховати співчутливість, якщо давати дітям запитання пошукового характеру. Звертаючи увагу на емоції та почуття персонажів, можна допомогти дитині зрозуміти, що інші люди мають власні інтереси або бажання, які можуть відрізнятись від її власних [4, с 82-86].

Зауважимо, що співчуття до тварин також є важливою частиною виховання. Ставлячись до тварин з добротою та співчуттям, дитина вчиться поважати тих, хто слабший. За даними спостережень та досліджень, діти, які виявляють у поведінці справедливість, доброту й милосердя до тварин, більш добрі, шляхетні, уважні до людей. Добре ставлення до тварин допомагає малюкові стати гуманною людиною,

повноцінним членом суспільства. Дбайливе ставлення дітей до тварин запобігає жорстокій поведінці в майбутньому [7, с.7-12].

Статистика говорить про те, що більшість злочинців у дитинстві відрізнялися жорстоким ставленням до тварин. Такої ж думки дотримуються і психологи, стверджуючи, що людина, яка виявляє жорстокість у ставленні до тварин, схильна до такої ж поведінки у ставленні до людей. Ця схильність є однією з основних ознак розладів поведінки.

Тому дуже важливо навчити дитину з самого дитинства не засуджувати інших, не боятися дітей з особливими освітніми проблемами, вміти співчувати, бути толерантними. Поговорити з малюком про важливе допоможуть добрі мультфільми, в яких закладена глибока ідея. Сучасні аніматори з усього світу розробили низку мультфільмів, перегляд яких допоможе дитині навчитись бути співчутливим [1 с.117-118]. Серед них існують такі: «Подарунок», «Акуратна історія», «Струни» , «Тамара», «Мій братик з місяця».

Переглядаючи мультфільм дитина повинна не бездумно дивитися на екран, а й навчитись за допомогою дорослих, педагогів розуміти його, оцінювати, робити правильні висновки.

Відповідно до цього можна виокремити декілька послідовно створених ситуацій:

1. Ситуація свідомого сприйняття і розуміння мультфільму, включаючи постановку питань, висловлювань та інтерпретації подій, що в ньому відбуваються.

2. Ситуація виділення морального змісту мультфільму або окремих його епізодів, що сприяє виробленню моральних оцінок, розуміння мотивів поведінки.

3. Ситуація прояву моральних почуттів, що спрямована на пробудження переживань, розширення емоційного досвіду й відношення дитини до героя.

4. Ситуація, що спонукає дитину ставити запитання про моральні проблеми.

5. Ситуація акцентування уваги на моральних конфліктах героїв мультфільму, які мають аналогічні події у житті дитини.

6. Ситуація переносу моральних установок мультфільму на особисту поведінку, пов'язану зі співчуттям герою, баченням себе на його місці, спільним пошуком виходу із трудного положення [8, с.82-87].

Отже, цілеспрямоване і систематичне використання мультфільмів сприяє моральному розвитку дітей дошкільного віку за умови правильного їх відбору. Педагогічний супровід перегляду дозволяє дитині отримати досвід співпереживання, створює передумови для формування зачатків художнього смаку і здібності до самоідентифікації та рефлексії власної поведінки.

Таким чином, виходячи із зазначеного вище, можемо стверджувати, що одним з основних завдань вихователя ЗДО є допомогти кожній дитині навчитися правильно усвідомлювати свої моральні враження, розвинути у неї критичне ставлення до побаченого. А це, в свою чергу, можливо лише при систематичному і цілеспрямованому процесі використання мультиплікаційних фільмів як ефективного засобу морального виховання дітей дошкільного віку, формування у них моральної свідомості як необхідної умови подальшого становлення їх особистості.

Література

1. Архангельський Н.В. Моральне виховання / Н.В. Архангельський. - Москва: Просвещение, 1989. - 397 с.

2. Казакова Р.Г. Дивимося і малюємо мультфільми: метод. посібник / Р.Г. Казакова, Ж.В. Мацкевич. - Москва: Сфера, 2013. - 128 с.

3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка Навчальний посібник /. - Київ.: Академвидав, 2006.- 456 с.

4. Нечаєва, В.Г. Моральне виховання в дитячому садку: посібник для вихователів / В.Г. Нечаєва, Т.А. Маркова, Р.І. Жуковська і ін. - Москва : Просвещение, 1984. - 272 с

5. Сухомлинський, В.А. Серце віддаю дітям: моногр. / В.А. Сухомлинський. - Київ: Радянська школа, 1974. - 288 с.

6. Ушинський, К. Д. Людина як предмет виховання / К. Д. Ушинський. - М. : ФАИР-ПРЕСС, 2004. - 576 с.

7. Корепанова М.В., Сігітова І.А., Полікарпова А.О. [та ін.]. Технології комплексного підходу до соціально-особистісного розвитку дошкільнят // Початкова школа плюс До і Після. 2012. №6. С. 7-12.

8. Лалетіна А.Ф. Аналіз виховного потенціалу мультиплікаційних фільмів // Початкова школа плюс до і після. 2010. № 8. С.160.

УДК 740

Педагогічні науки

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ – НЕОБХІДНА УМОВА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Єфименко Л.М

*викладач теорії та методики
дошкільної освіти*

Немченко Я.С.

*студент факультету дошкільної і
спеціальної освіти та історії*

*Харківська гуманітарно-педагогічна академія
м.Харків, Україна*

На сучасному етапі проблема формування мовленнєвого етикету є дуже актуальною для виховання та навчання підростаючого покоління.

Кожен день нам необхідно спілкуватись з людьми. Але нормальне спілкування з ними неможливе без знань елементарних норм культури спілкування [3, с. 47].

Розвиток людини – це шлях «сплетіння» себе і соціального середовища, поступове оволодіння соціальною культурою в процесі діяльності. Людина, постійно взаємодіє з іншими людьми. Будь-яке спілкування вимагає від неї вміння виконувати загальноприйняті норми, правила поведінки та правила спілкування [2, с. 61]. Тому дітей з самого їх народження треба привчати до правильного, культурного спілкування з іншими людьми, формувати навички

поважного ставлення до інших, формувати усвідомлення про те, що кожна людина заслуговує на те, щоб її поважали, розмовляли з нею поважним та лагідним тоном, якщо це людина старша за віком вчити розмовляти з нею на «Ви», за ім'ям та по-батькові, вчити відноситися з повагою не тільки до дорослих, але й до одноліток, звертатися з проханнями, побажаннями та привітаннями, вміти дякувати, звертатися в ласкавій і лагідній формі. Дорослі завжди є зразком для маленької дитини. Діти наслідують поведінку, мову дорослих, їх вчинки, ставлення до інших. Дорослі несуть відповідальність за те, ким стане дитина, коли виросте, як вона буде вихована. Тому, стосовно цього питання, перед батьками і вихователями стоїть завдання навчити дитину культурі спілкування та сформувати навички мовленнєвого етикету [1, с.53].

Взагалі мовленнєвий етикет – це сукупність правил мовної поведінки, які представлено в мікросистемі національно специфічних стійких формул і виразів у ситуаціях установавання контакту зі співбесідником, підтримки спілкування в доброзичливій тональності.

Мовленнєвий етикет – це реалізація мовного етикету в конкретних ситуаціях спілкування, вибір мовних засобів вираження. [1, с. 118].

Зауважимо, що сучасний етап розвитку суспільства висуває нові завдання виховання дітей дошкільного віку. Велике значення надається проблемі виховання культури спілкування дітей, у вирішенні якої провідну роль відіграє формування комунікативних функцій мовлення, як центральної ланки розвитку дитини.

У дошкільний період дитина відчуває потребу в емоційному, жвавому спілкуванні з дорослими та ровесниками. Під час спілкування з дорослими дошкільники вдосконалюють своє мовлення, набувають досвіду та мовленнєвих навичок, вміння слухати й думати.

Спілкування дітей дошкільного віку, перш за все, відбувається в родині. У дитини, що прийшла в заклад дошкільної освіти, коло спілкування розширюється – додається спілкування з однолітками, вихователями та іншими працівниками закладу дошкільної освіти [2, с. 97].

Розвиток мовленнєвого спілкування дітей починається з раннього віку, тому формування мовленнєвого етикету слід розпочати з народження. Бо те, що дитині прищеплять з малечку – з тим вона і піде в соціальне середовище.

Звідси для формування мовленнєвого етикету радимо батькам і вихователям націлити своє виховання на особистісні якості дитини, а саме:

1. Ввічливість. Вона прикрашає людину, робить її привабливою, викликає в оточуючих почуття симпатії. Без неї неможливо уявити взаємовідносини людей. Ввічливість дітей повинна ґрунтуватися на щирості, доброзичливості, повазі до оточуючих. Ввічливість набуває ціну, якщо вона проявляється дитиною за велінням серця.

2. Делікатність. Людина, наділена цією якістю, ніколи не завдасть незручності оточуючим, не дасть приводу відчувати власну перевагу

3. Скромність – повага та чуйність до людей, висока вимогливість до самого собі.

4. Товариськість – доброзичливість, привітність до оточуючих. Дитина, котра переживає радість від спілкування з однолітками, з готовністю поступиться іграшкою товаришеві аби бути поряд з ним. [4]

Отже вчити дітей словесній ввічливості та культурі мовленнєвого етикету потрібно з раннього дитинства, враховуючи те, що саме в цьому віці відбувається оволодіння рідною мовою, соціалізація дитини, засвоєння норм та правил поведінки і звичайно розвиток мовленнєвого спілкування.

Література:

1. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Київ : Знання, 2006. 291 с.

2. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності Київ : Либідь, 2006. 272 с.

3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : ВД «Академія», 2004. 344 с.

4. https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/2c0b65635a3ad78a5d53b89521316d37_2.html

РОЛЬ І МІСЦЕ МАТЕМАТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

*Жугаєвич Віра Василівна,
викладач математики,
Чернівецький кооперативний
економіко-правовий коледж*

Постановка проблеми. З розвитком цивілізації постійно збільшувалась роль математики та її методів у пізнанні всесвіту, все глибшою ставала інтеграція математики з іншими науками, математичні методи стали потужним інструментом розв'язування складних задач, що виникали у різних сферах людської діяльності, тобто відбувався поступовий процес математизації науки і практики.

За всіх часів математика мала безперечне культурне та практичне значення, відіграла важливу роль у науковому, технічному й економічному розвитку соціуму та окремої особистості. Підвищення математичної культури студентів, як і взагалі навчання математиці, не можна замінити вивченням лише окремих методів, не пояснюючи цілісної сутності математичних теорій і фактів. Необхідність з'ясування тих суспільно-політичних та соціокультурних умов, що визначають засади математичної діяльності в національному освітньому просторі і впливають на рівень математичної культури в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень. Проблемам формування математичної культури майбутніх фахівців, через впровадження математичних методів у зміст підготовки майбутніх фахівців, присвячені дослідження В. Гнеденка, В. Скатецького, Т. Крилової, Л. Нічуговської, М. Ядренка, О. Лодатка та інших. Питанням розробки методичної та дидактичної системи математичної освіти присвячені роботи вчених: А. Алексюка, В. Дубинчук, В. Краєвського, З. Слєпкань, О. Скафи, О. Фомкіної та інших.

Мета статті полягає в розкритті поняття математичної культури, виділенні якості формування математичної культури та її місці у підготовці

майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу. Навчально-виховний процес підготовки фахівця повинен організовуватись і здійснюватись відповідно до цілей і завдань визначених кваліфікаційними характеристиками, тобто повинен спрямовуватись на забезпечення умов формування та розвитку необхідних якостей особистості майбутнього спеціаліста. Від випускників вищого навчального закладу потрібні не тільки знання теорії, а й високий рівень практичної підготовки.

Ті, хто на високому рівні володіли математичними методами завжди складали стратегічний ресурс нації. Останнім часом, у зв'язку зі зростанням ролі математичних досліджень у соціально-економічних процесах, надзвичайно велике число майбутніх спеціалістів має потребу в глибокій математичній підготовці. Таким чином, перед вищою школою все гостріше постає проблема підвищення математичної культури майбутніх фахівців.

Математика – це перш за все система мислення. Основне в навчанні математики – не тільки підготувати до майбутньої професії, розвинути особистість, але й привити культуру мислення, здібність логічно, грамотно пояснювати і обґрунтовувати свої ідеї [1, с.14].

Сучасне навчання математики повинно бути по можливості простим, ясным і наочним. При цьому студенти перш за все повинні засвоїти ідею і метод дослідження, які лежать в основі даного питання або класу задач, що буде формувати його математичну культуру.

Під математичною культурою розуміють певний рівень сформованості математичного мислення, вміння грамотно викладати і пояснювати всі виконувані дії, наявність уявлень про поняття і операції, які специфічні для математики [2, с.14].

Лодатко О.Є розглядає математичну культуру як сукупність наступних базових компонентів: математичні знання і вміння, математична самоосвіта, наявність математичного мислення, використання засобів математики, готовність до творчого саморозвитку. Фактично, математична культура є частиною загальної

культури і ядром професійної культури спеціаліста [3, с.103].

Термін «математична культура» використовується для того, щоб відмітити, яким чином особа володіє математичними знаннями та як математика може впливати на структуру та внутрішній світ особистості. Поняття математичної культури значно ширше, ніж просто система математичних знань, вмінь та навичок.

Головні характеристики математичної культури – це рівень сформованості математичних знань, умінь, навичок, здатність застосовувати їх у практичній діяльності, культура математичного мовлення, мислення, математична грамотність, тощо.

Формування математичної культури – це цілеспрямовано організований процес, який здійснюється протягом всього періоду навчання та повинен забезпечити:

- формування особистості студентів, розвиток їхніх інтелектуальних здібностей;
- оволодіння математичними знаннями, необхідним для розвитку здібностей особистості;
- оволодіння основними математичними методами, необхідними для аналізу і моделювання процесів і явищ, які відбуваються в соціальних, економічних, технічних, виробничих та інформаційних системах, опрацювання і аналізу результатів обчислювальних експериментів;
- формування достатнього рівня математичної підготовки випускників коледжів для продовження освіти у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації за інтегрованими навчальними планами на споріднених спеціальностях [4].

Математичну культуру не можна сформувати, не розвиваючи математичні здібності студентів. Це перш за все математичний стиль мислення, вміння мислити логічно. Студент, який володіє математичним мисленням, добре розв'язує задачі проблемно-пошукового характеру.

Зупинимося ще на одному важливому аспекті розвитку математичної

культури майбутніх фахівців. Сьогодні є помітним поворот до нових сфер застосування математичних методів у підготовці провідних соціально-економічних рішень, які визначатимуть майбутнє нашої держави: планування інвестиційної політики, проектування перебудови міст, шляхів сполучення, модернізація підприємств, прогнозування екологічних процесів тощо. Успіхи цих новацій в значній мірі сприяє застосування сучасних комп'ютерних технологій. До того ж, вони використовуються не тільки там, де здавна з успіхом застосовувалися можливості обчислювальних машин (наприклад, у механіці, фізиці тощо), але й там, де кілька років тому про це й ще не було мови (в теорії пенсійних фондів, моделях ринків, менеджменті, соціології тощо).

Таким чином, ефективність математичної освіти забезпечується підвищенням рівня як прикладної, так і фундаментальної спрямованості підготовки майбутніх фахівців, що сприяє системно-цілісному розвитку якостей їх математичної культури і, тим самим, надає майбутнім спеціалістам підґрунтя для створення власного ефективного професійно-орієнтованого соціального середовища. Безсумнівно, підготовка майбутніх фахівців вимагає нових педагогічних підходів.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що лише відповідна професійна підготовка, високий рівень математичної й інформаційної культури, наполеглива праця викладачів і студентів, здобутий досвід нададуть можливість майбутнім фахівцям ефективно застосовувати математичні методи дослідження в своїй професійній діяльності.

Низька математична культура в XXI столітті може стати серйозною перешкодою не тільки на шляху розвитку країни, а й у досягненні успіху в житті, значно обмежити свободу особистості. І навпаки, належний рівень математичної освіти і культури може захистити від численних небезпек, підвищити шанси на самореалізацію.

Література:

1. Трофименко В. І. Методичні основи формування математичної культури студентів технічного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ii.npu.edu.ua/files/Zbirnik_KOSN/9/31.pdf.

2. Дзундза А. І. Роль і місце математичної культури у соціоекономічній культурі майбутніх фахівців // Дидактика математики: проблеми і дослідження. – 2004. – №21. – С. 14-19.

3. Євтушенко Н. В. Складові культури вчителя математики // Дидактика математики: проблеми і дослідження. – 2011. – №35. – С. 102-107.

4. Розанова С. О. Формирование математической культуры студентов технических вузов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lib.ua-gu.net/diss/cont/115360.html.

5. Лодатко Є. О. Математична культура як феномен сучасного інформаційного суспільства // Рідна школа. – 2004. – № 9 (896). – С. 24-26.

УДК 37.01

Педагогічні науки

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

*Збаишта В.І.,
студентка факультету
української й іноземної філології
та мистецтвознавства
Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

У сучасному суспільстві іноземні мови стають важливою складовою професійної підготовки викладачів. Експерти різних галузей зацікавлені у високому рівні володіння мовою, оскільки це впливає на успішне вирішення питань та професійне удосконалення. У багатьох сферах існує необхідність налагодження контактів із закордонними партнерами.

Інноваційні методи є невід'ємною частиною модернізації всієї системи освіти в Україні. Викладачі іноземних мов мають знайомитися із найбільш прогресивними підходами, поєднувати їх між собою та використовувати у роботі.

Більшість українських закладів освіти прагнуть впроваджувати онлайн-курси, робити їх доступними не тільки для своїх студентів. Деякі ЗВО навіть

заявляють про себе на міжнародних навчальних платформах, де заняття ведуться в основному англійською мовою. Але для ефективного використання онлайн-ресурсів викладачеві треба чітко уявляти якого роду і формату інформація необхідна для побудови курсу в цілому. У викладача іноземної мови також повинна бути сформована інформаційна компетенція, яка б дозволила йому працювати на основі, наприклад, інтернет-технологій [1, с.32].

Педагогічні технології пов'язані з широким застосуванням нових інформаційних технологій, які дають можливість в повній мірі розкрити дидактичні функції цих методів і реалізувати закладені в них потенційні освітні можливості. Таким чином, студентам повинні бути створені сприятливі умови для використання технологічних можливостей сучасних засобів зв'язку як для пошуку і отримання інформації, так і для розвитку пізнавальних і комунікативних здібностей та формування у них вміння оперативно приймати рішення в складних ситуаціях [2, с.2].

Під час відбору інноваційних методів також враховуються наступні критерії:

1. Створення комфортної та сприятливої атмосфери для студента, мотиваційна підтримка студентів у вивченні іноземної мови.
2. Залучення емоцій, почуттів, переживань у навчальному процесі та стимулювання одночасно словесних, письмових та творчих здібностей.
3. Використання пізнавального підходу в навчальному процесі.

Поширеною практикою викладання іноземної мови є наступна техніка: студенти читають тексти і демонструють своє розуміння, відповідаючи на певні питання у письмовій формі. Хоча ця практика, як правило, ефективна, студентів можна навчати однаковим навичкам, але більш захоплюючим та інноваційним способом. Наведені вище прийоми не лише мотивують учнів, а й завдяки ним вони можуть вдосконалити основні чотири навички, такі як читання, говоріння, аудіювання та письмо, які є дуже важливими для знання мови.

Варто зазначити, що урок у найширшому його розумінні повинен мати комунікативний характер. Вправи повинні бути підпорядковані комунікативним цілям. Комунікативна спрямованість – це мовна діяльність в новій ситуації з певною метою. Зміна звичної обстановки доцільна, оскільки вона створює атмосферу свята при підведенні підсумків виконаної роботи, знімає психологічний бар'єр, що виникає в традиційних умовах через острах зробити помилку. Такі уроки здійснюються за обов'язкової участі всіх учнів, а також реалізуються з неодмінним використанням засобів слухової і зорової наочності. На таких уроках вдається досягти різних цілей методичного, педагогічного і психологічного характеру, які можна підсумувати таким чином:

- 1) здійснюється контроль знань, умінь і навичок учнів з певної теми;
- 2) забезпечується ділова, робоча атмосфера, серйозне ставлення учнів до уроку;
- 3) передбачається мінімальна участь на уроці вчителя [3, с.3-12].

Підсумовуючи, можна сказати, що у світлі сучасних вимог до цілей навчання іноземної мови змінюється статус як учня, так і викладача, які переходять від схеми "вчитель - учень" до технології особистісно-орієнтованого навчання в тісній співпраці. Інноваційні явища та підходи у вивченні мов уже запроваджуються на теренах українських навчальних закладів та надалі з позитивною тенденцією будуть лише розповсюджуватися та ставати ефективнішими.

Література:

1. Светова О.А. Сучасне та майбутнє використання онлайн-ресурсів у навчанні іноземної мови // Інноваційні підходи в навчанні іноземних мов. – Випуск 6. М.: Видавництво «Супутник +», 2017. – с.32.
2. Сіразєєва А.Ф., Валєєва Л.А., Морозова А.Ф. Інноваційні технології навчання іноземної мови у ВНЗ // Сучасні проблеми науки та освіти. – 2015. – № 3. – с.2.
3. Лебедев О.Е. // Компетентнісний підхід в освіті. М.: Шкільні Технології. – 2004. – №5. – с.3-12.

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПІДЛІТКІВ 14-15 РОКІВ З МІОФАСЦІАЛЬНИМ
БОЛЬОВИМ СИНДРОМОМ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕНЬ ПОСТАВИ:
ОБГРУНТУВАННЯ ПРОГРАМИ

Завалішин С.О.

магістрант кафедри фізичної реабілітації

Юденко О.В.,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри фізичної реабілітації

Національного педагогічного

університету імені М.П. Драгоманова

м. Київ, Україна

З позицій сьогодення лишається актуальним питання про те, що деформація порушень постави та захворювання ОРА стають дедалі молодшими, і все частіше виявляються серед школярів та підлітків в сучасному інформатизованому суспільстві. Причин тому, на думку фахівців багато, але провідними вони вважають малорухливий спосіб життя, недостатність рухової активності, і як наслідок атонічні м'язи, які не виконують свої фізіологічні функції – утримання анатомічно обумовленого вертикального положення хребта, як основи здоров'я людини (первинні ураження хребта впливають не лише на зміну положення ОРА, але й на нервові корінці, які відповідають за якісне функціонування всього організму людини). Саме тому, важливо займатися первинною профілактикою виникнення порушень постави та захворювань ОРА, саме в той час, коли відбувається активний розвиток організму дитина

Мета роботи – розробити та обґрунтувати програму фізичної терапії підлітків 14-15 років з міфасціальною дисфункцією внаслідок порушень постави на амбулаторному етапі.

В. Кренделева вважає, що «сучасні медичні дані говорять про те, що «дуже часто в дітей у ранньому віці трапляються такі захворювання, як сколіоз, лордоз, кіфоз і багато інших» [1]. Авторка підкреслює, що «причинами порушення постави у сучасних дітей та підлітків є недостатній розвиток м'язів

спини та живота; усі форми порушень постави частіше виникають і розвиваються у фізично слабких дітей із послабленим станом здоров'я; їх причиною є надзвичайно еластичний хребет і слабкість м'язів, які швидко втомлюються та піддаються негативним впливам зовнішнього середовища» [1]. Фахівцем розроблена програма профілактики та корекції порушень постави засобами фізичної реабілітації включала три напрями: заняття на уроках фізичної культури (2 рази на тиждень), заняття в позаурочний час (3 рази на тиждень) та самостійні заняття вдома [1]. Вона звертає увагу, що «характерною рисою різних форм занять є їхня добровільність» [1]. Ми підтримаємо цю думку, оскільки тільки в такому форматі можна досягти швидкого, усвідомленого та стійкого терапевтичного ефекту. На думку В. Кренделєвої, цього можна досягти створюючи постійну позитивну мотивацію до занять, викликати зацікавленість за рахунок різноманітностей форми та методів, які використовуються на заняттях з ЛФК. Дослідниця вважає, що «аналіз різних класифікацій корекції постави дає змогу об'єднати їх у 3 групи: I група – вправи для вдосконалення розвитку рухових здібностей із метою зміцнення м'язового корсета; II група – спеціальні вправи для формування правильної постави; III група – коригуючі вправи, включені в систему фізичних вправ для профілактики дефектів постави (змінюють м'язи тулуба (особливо розгинаючі), вигинають хребет у напрямі, протилежному викривленню, та розвивають статодинамічну функцію хребта й грудної клітки» [1].

В.В. Троянчук у своїх роботах з особливостей розвитку больового синдрому визначає три фази перебігу МФБС [2]: 1) I фаза – гостра (постійний сильний біль із особливо активних ТТ; 2) II фаза – виникнення болю тільки під час руху і відсутністю в стані спокою; 3) III фаза – хронічна; в цьому випадку у пацієнта зберігається певна дисфункція, відчуття дискомфорту у відповідній зоні [].

Концептуальні засади лікування болю висвітлено у праці Томаса Цегли та Андре Готтшалька «Лікування болю» [3]; О.Г. Морозова та А.А. Ярошевский у своїх працях досліджували міофасціальну больову дисфункцію: принципи

діагностики та терапії [4], патогенетичний підхід до терапії міофасціальної больової дисфункції [5].

Провідні засади використання оздоровчого фітнесу з метою корекції різних нозологічних станів організму людини, зокрема, порушень постави та профілактики захворювань ОРА висвітлено у навчальному посібнику «Оздоровчий фітнес» Е.Б. Хоуліта Б. Дон Френкса [6].

О.В. Стегура та О.А. Дуло підкреслюють у своїх дослідженнях, що айкідо є ефективним методом самоконтролю та зниження рівня тривожності школярів [7]; вони розглядали перспективи використання айкідо як методу корекції сколіотичної постави та тривожності у підлітковому віці, на підставі аналізу та узагальнення інформаційних джерел [8]. А.Д. Чехонин вважають, що айкідо в сучасному суспільстві також можна розглядати не лише як інструмент та технологію фізичного удосконалення організму людини, але і як ефективний інструмент морального виховання підлітка в сучасному суспільстві [9]. Палмер Венді, спираючись на методичні праці засновники системи айкідо вважали, що «якщо з якихось причин відбувається затримка потоку «кі» у котромусь з органів, то у ньому починається хвороба» [10]. Автори вказують на те, що «майстри айкідо звертають увагу на те, що «основне завдання айкідо – вміти підтримувати рівномірний розвиток, досягти рівновагу в плавному русі (принцип айкі); вивчення і практика цього вміння є завданням айкідоки» [10].

Саме тому представлені вище аргументи на користь занять айкідо дозволяють нам розглядати заняття у фізкультурно-оздоровчих секціях в позаурочний час, як ефективний засіб профілактики та корекції порушень постави і сколіозу у підлітків 14-15 років, в межах яких нами було впроваджено розроблену авторську програму корекції міофасціальних дисфункцій, які виникають внаслідок порушень постави.

Д.В. Христинич та О.В. Юденко вважають, що «фоам-роли є ефективною технологією відновлення фізичного здоров'я, корекції психо-емоційного стану хворого з МФБС та відновлення втрачених внаслідок болю функцій ОРА та організму в цілому» [11, с. 105]. Автори підкреслюють, що «інноваційний засіб

ФТ може бути використаний в сучасних програмах як самостійний елемент, так і як ефективна складова комплексної програми фізичної терапії» [11, с. 105].

Рис. 1 Комплексні складові програми ФТ підлітків 14-15 років з міофасціальною дисфункцією внаслідок порушень постави

На рисунку 1 нами подано основні складові комплексної авторської програми фізичної терапії підлітків 14-15 років з міофасціальною дисфункцією внаслідок порушень постави: до заняття айкідо у фізкультурно-оздоровчий секції, яка проводиться в позаурочний час 60-90 хв. Нами було включено спеціальні вправи Пілатесу, йоги та стретчингу у вступну та заключну частину заняття; після завершення заняття ми використовували: *1 день* – теплі мішечки із сіллю / гречаною крупою та навчили дітей прийомам масажу шийно-комірцевої зони та тулуба, в яких вони відчувають найбільший дискомфорт та біль – до 10-15 хв.; було охарактеризовано особливості впливу цього різновиду фізіопроцедур на організм людини, діти одразу відчували значне полегшення та констатували, що біль стає значно менш відчутним, що дозволяє цей метод фізичної терапії використовувати за необхідності самостійно, як ефективний знеболюючий та релаксуючий засіб впливу на зону з міофасціальною дисфункцією; *2 день* – використовувалися вправи міофасціального релізу з використанням спеціальних фоам-ролерів, тенісних м'ячів, голчастих гумових м'ячів – виконувати 10-15 хв.; було вивчено, як підлітки зможуть самостійно використовувати (за необхідності) такі речі для самопомоги, як вправи з різними міні-ролерами, наприклад в школі під час навчання, коли відчувається іноді навіть пекучий біль від тривалого сидіння.

Отже, запропонована нами комплексна програма ФТ містить в собі: комплекс спеціальних вправ ЛФК; корегуючі вправи стретчингу, йоги та Пілатесу, які виконуються в кінці заняття з ФК в межах загально-освітнього навчального закладу; прийоми самомасажу (виконуються самостійно за необхідності і виникненні відчуття болю, з метою самопомоги та знеболення зони ТТ); учням 14-15 років обох груп рекомендовано заняття в спеціалізованих секціях ЛФК в позаурочний час з лікувально-оздоровчою метою. Заняття мали проходити в ЗОНЗ – 2 рази на тиждень; заняття у фізкультурно-оздоровчій секції – не менше 3 разів на тиждень по 45-60 хв.

Таким чином, нами впроваджено комплексну програму ФТ до якої включено використання фоам-ролерів, міні-масажерів для шийно-комірцевої зони впливу та для м'язів тулуба (активний вплив здійснюється на паравертебральну зону); масаж теплими мішечками із сіллю або гречаною крупою після тренування з активним впливом масажних прийомів на зону в якій відзначено міофасціальні дисфункції. Ці додаткові прийоми впливу на організм було введено в заключну частину фізкультурно-оздоровчого заняття з айкідо, яке здійснюється на базі загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва та Київської області в межах співпраці з Федерацією Айкідо України. Схема заняття виглядає так: заняття безпосередньо айкідо – до 50 хв., засоби корекційного впливу у вступній (до 10 хв.) та заключній частині заняття (до 20-30 хв.).

Література:

1. Кренделева В. Корекція постави в підлітків засобами фізичної реабілітації // Збірник наукових праць Волинського національного університету імені Лесі Українки. №. 4, 2009. С. 37-40.

2. Троянчук В.В. Алгоритм терапії міофасціального больового синдрому // *Двадцять п'ята всеукраїнська практично-пізнавальна інтернет-конференція «Наукове мислення» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/55-dvadtsyat-p-yata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/648-algoritm-terapiji-miofastsialnogo-bolovogo-sindromu>*

3. Цегла Т. Лечение боли / Томас Цегла, Андре Готтшальк. М.: Медицина, 2011. 384 с.
4. Морозова О.Г. Миофасциальная болевая дисфункция: принципы диагностики и терапии / О.Г. Морозова, А.А. Ярошевский // Здоров'я України. 2008. № 13–14. С. 1–7.
5. Морозова О.Г. Патогенетический подход к терапии миофасциальной болевой дисфункции / О.Г. Морозова, А.А. Ярошевский // Международный неврологический журнал. 2009. № 3. 2009. С. 1–4.
6. Хоули Э, Б. Дон Френкс. Оздоровительный фитнес. Київ: Олимп. лит-ра, 2000. 368 с.
7. Стегура О.В. Айкидо як метод самоконтролю та зниження рівня тривожності школярів / О.В. Стегура, О.А. Дуло // *SCIENCE and EDUCATION a NEW DIMENSION. Natural and Technical sciences*. V (15). 2017. Issue 140. P. 43–45.
8. Перспективи вивчення айкидо як методу корекції сколіотичної постави та тривожності у підлітковому віці (огляд літератури) / О.А. Дуло, О.В. Стегура // *Science and Education a New Dimension. – Natural and Technical sciences*. IV (11). 2016. Issue 96. P. 13–16.
9. Чехонин А.Д. Нравственное воспитание подростка в процессе занятий айкидо / А.Д. Чехонин. Тюмень, 2010. 223 с.
10. Палмер Венди Айкидо – инструмент самопознания. Уроки мастера. Весь. 2017. 240 с.
11. Особливості використання обладнання Black-Roll в сучасних програмах фізичної терапії при міофасціальному больовому синдромі / Д.В. Христич, О.В. Юденко // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт» зб. наук. праць / За ред. В.О. Тимошенка. К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 2019. Вип. 2 (106 с.)*19. С. 101.-105.

